

พระมหากุณาธิคุณดุษฎีแผ่นดินและดวงตะวัน

โดย

สมพร เทพสิทธา

รองประธานสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ

สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

พิมพ์เผยแพร่ในโอกาสวันน้อมเกล้ารำลึกในพระมหากุณาธิคุณ

วันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๙

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961102394

คำนำ

ในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี ในปี 2539 สภาสังคมนางเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ร่วมกับวัดไทยและชุมชนไทยในสหรัฐอเมริกา 4 แห่ง คือวัดวชิรธรรมปทีป นครนิวยอร์ก วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. วัดพุทธานุสรณ์ นครซานฟรานซิสโก และวัดไทยลอสมแอนเจลิส จัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติเพื่อถวายเป็นราชสักการะ

กิจกรรมที่จัดประกอบด้วย การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์คุณและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การเจริญพระพุทธมนต์เพื่อถวายพระราชกุศล การถวายภัตตาหารเพล การบรรพชาหรือการอุปสมบทเรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณคุณแผ่นดินและดวงตะวัน" การฉายวิดีโอเทปเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การสวดมนต์และการบำเพ็ญจิตภาวนาเพื่อถวายพระราชกุศล

การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติที่วัดวชิรธรรมปทีป นครนิวยอร์ก ในวันที่เสาร์ที่ 25 พฤษภาคม 2539 ที่วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ในวันอาทิตย์ที่ 26 พฤษภาคม 2539 ที่วัดพุทธานุสรณ์ นครซานฟรานซิสโก ในวันที่ 1 มิถุนายน 2539 และที่วัดไทยลอสมแอนเจลิส ในวันอาทิตย์ที่ 2 มิถุนายน 2539 ได้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและได้รับความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ เพราะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากวัดไทยและชุมชนไทยทั้ง 4 แห่ง จากสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สถานกงสุลใหญ่ นครนิวยอร์ก สถานกงสุลใหญ่ นครลอสมแอนเจลิส

นิทรรศการที่จัด วิดีโอเทปที่นำไปเผยแพร่ การอภิปรายและ การบรรยายเรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณคุณแผ่นดินและดวงตะวัน" ทำให้คนไทยที่อยู่ในสหรัฐอเมริกา รวมทั้งคนไทยที่เดินทางไปจาก ประเทศไทย เพื่อร่วมการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติที่วัดไทยทั้ง 4 แห่ง มีความซาบซึ้งในพระมหากษัตริย์คุณอันล้นพ้นหาที่สุดมิได้ ในพระราชกรณียกิจนานัปการ ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กว่า 2000 โครงการ ที่กระจายทั่วผืนแผ่นดินไทย เพื่อช่วยเหลือ ประชาชนให้ได้รับประโยชน์และความสุข

ผู้ฟังบางคนได้บอกว่า เมื่อได้ฟังพระมหากษัตริย์คุณที่เปรี๊ยะ ประคุณแผ่นดินและดวงตะวันแล้ว ทำให้น้ำตาซึมด้วยความซาบซึ้งและ มีความภูมิใจว่าเป็นโชคดี และเป็นบุญอย่างยิ่งที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย ที่มีพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ผู้ที่ทรงงานหนักที่สุด เหนือที่สุด เพื่อพสกนิกร โดยมิทรงเห็นแก่ความสุขส่วนพระองค์เลย

ข้าพเจ้าได้เป็นผู้บรรยายและร่วมการอภิปรายเรื่อง "พระ มหากษัตริย์คุณคุณแผ่นดินและดวงตะวัน" ที่วัดไทยทั้ง 4 แห่ง ได้มีผู้ ฟังหลายคนมาขอคำบรรยายและคำอภิปรายจากข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้ รับปากว่าจะเรียบเรียงคำบรรยายและคำอภิปรายให้สมบูรณ์ เพื่อ เผยแพร่ในโอกาสต่อไป

ข้าพเจ้าจึงได้เรียบเรียงเรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณคุณ แผ่นดินและดวงตะวัน" ที่ได้บรรยายและอภิปรายที่วัดไทยทั้ง 4 แห่ง ในสหรัฐอเมริกา ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเพิ่มเติมข้อความเกี่ยวกับพระ มหากษัตริย์คุณและพระราชกรณียกิจอีกหลายประการ

เรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณคุณแผ่นดินและดวงตะวัน" ที่ข้าพเจ้าเรียบเรียงขึ้น ได้อาศัยเรื่องที่ข้าพเจ้าเคยเขียนและพิมพ์เผยแพร่ไปแล้ว คือ เรื่อง "สมเด็จพระภูมิพลมหาราช - พระมหากษัตริย์ของชนกพัฒนา" "บารมีพระมากพันรำพัน" และ "ลั่นเกล้า ฯ ของชาวประชา" และได้อาศัยเอกสารที่พิมพ์เผยแพร่อีกบางเล่ม เช่น "50 ปี แห่งการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" และ "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชกับการปกครองไทย" รวมทั้งโปสเตอร์เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและพระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติจัดทำเผยแพร่ ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี

ข้าพเจ้าได้มอบให้สภาสังคมสงเคราะห์ ฯ จัดพิมพ์เรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณคุณแผ่นดินและดวงตะวัน" เผยแพร่ในโอกาสวันน้อมเกล้า ฯ รำลึกในพระมหากษัตริย์คุณ ที่สภาสังคมสงเคราะห์ ฯ จัดขึ้นในวันที่ 10 สิงหาคม 2539

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากษัตริย์คุณอันล้นพ้นแก่สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ฯ ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นด้วยความริเริ่มของกรมประชาสงเคราะห์และองค์การเอกชนจำนวนหนึ่งใน พ.ศ. 2503 เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานขององค์การเอกชนที่ทำงานด้านการสังคมสงเคราะห์ การแก้ไขปัญหาสังคม และ

การพัฒนาสังคม ในวันที่ 10 สิงหาคม 2504 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ รับสภาสังคมสงเคราะห์ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ รับเป็นองค์ประธานกิตติมศักดิ์ของสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเงินจำนวนหนึ่งล้านบาท เป็นทุนริเริ่มการสร้างตึกที่ทำงานของสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ และได้พระราชทานนามตึกนี้ว่า "ตึกมหิตล" เพื่อเทิดทูนพระเกียรติคุณในด้านสังคมสงเคราะห์ของสมเด็จพระบรมราชชนก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จ่ายพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เป็นค่าเช่าที่ดินอันเป็นที่ตั้งของ "ตึกมหิตล" ซึ่งเป็นสถานที่ทำงานของสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ เดือนละ 400 บาท ตั้งแต่เดือนกันยายน 2506 เป็นต้นมา จนกระทั่งปัจจุบันนี้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นพ้นหาที่สุดมิได้

เมื่อการก่อสร้างตึกเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิด "ตึกมหิตล" ในวันที่ 5 มีนาคม 2508 นับเป็นสิริมงคลอันสูงยิ่งแก่สภาสังคมสงเคราะห์ ฯ

พระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ช่วยให้กิจการของสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ ทั้งในด้านการสังคมสงเคราะห์ การแก้ไขปัญหาสังคม และการพัฒนาสังคม รวมทั้งการร่วมมือประสานงานกับหน่วยงานและองค์การต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้ขยายกว้างขวางเป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติยิ่งขึ้น

ในมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี และในโอกาสวันนี้อมเกล้า ฯ รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ สภาสังคมสงเคราะห์ ฯ ขอน้อมเกล้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล ด้วยความจงรักภักดีและความกตัญญูกตเวที โดยขออาราธนาอานุภาพคุณพระศรีวิรัตนตรี พระสยามเทวาธิราช และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย รวมทั้งพระบรมเชษานุภาพของสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้าทุกพระองค์ ได้โปรดอภิบาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลมหाराช ให้ทรงพระเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย ทรงพระเกษมสำราญ ทรงมีพระพลานามัยสมบูรณ์แข็งแรง ทรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บอันตรายใด ๆ ทรงมีพระชนมายุยิ่งยืนนาน ทรงสถิตสถาพรในไถสุริยราชสมบัติ เพื่อทรงเป็นมิ่งขวัญร่วมเกล้าและเป็นที่พึ่งอันร่วมเย็นแก่พสกนิกรชาวไทยชั่วกาลนาน.

สมพร เทพสิทธิ์า

รองประธานสภาสังคมสงเคราะห์

๘ สิงหาคม ๒๕๓๘

สารบัญ

	หน้า
การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติในสหรัฐอเมริกา	1
พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	3
พระมหากษัตริย์คุณคุณแผ่นดิน	5
การเสด็จเยี่ยมเยือนประชาชนทั่วแผ่นดินไทย	6
ทรงเป็นกำลังของแผ่นดิน	10
ทรงทำให้แผ่นดินมีความอุดมสมบูรณ์	14
ทรงรักษามีนแผ่นดินไทยให้ดำรงคงอยู่ด้วยความสงบ	18
ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม	23
พระมหากษัตริย์คุณคุณดวงตะวัน	34
พระมหากษัตริย์คุณเปรียบเสมือนดวงตะวันที่ทำให้แสงสว่าง ขจัดความมืด	34
พระมหากษัตริย์คุณเปรียบเสมือนดวงตะวันที่สองไป ทุกหนทุกแห่งอย่างทั่วถึง	42
พระมหากษัตริย์คุณเปรียบเสมือนดวงตะวันที่ทำให้ชีวิต ดำรงอยู่ได้	52
พระมหากษัตริย์คุณเปรียบเสมือนดวงตะวันที่ให้พลัง และแรงงาน	63
พระมหากษัตริย์คุณเกิดขึ้นจากพระบารมีและมีความ บริสุทธิ์ดุจดวงตะวัน	71
การสนองพระมหากษัตริย์คุณ	78

พระมหากษัตริย์คุณคุณแผ่นดินและดวงตะวัน

สมพร เทพสิทธา

รองประธานสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ

.....

การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติในสหรัฐอเมริกา

ในนามมงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลมหาราช ทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี ในวันที่ 9 มิถุนายน 2539 สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ร่วมกับ วัดไทยและชุมชนไทยในสหรัฐอเมริกา 4 แห่ง จัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อแสดงความจงรักภักดี และความกตัญญูแก่ที่ในพระมหากษัตริย์คุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีต่อสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ ประชาชน และประเทศชาติ เพื่อเผยแพร่พระมหากษัตริย์คุณและพระราชกรณียกิจ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีต่อสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ ประชาชน และประเทศชาติ และเพื่อร่วมกับวัดไทยและชุมชนไทย ในสหรัฐอเมริกา ในการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ เพื่อถวายเป็นราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ในนามมงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ได้จัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติที่วัดฉวีธรรมปทีป นครนิวยอร์ก ในวันที่เสาร์ที่ 25 พฤษภาคม 2539 ที่วัดไทยกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ใน วันอาทิตย์ที่ 26 พฤษภาคม 2539 ที่วัดพุทธานุสรณ์ นครซานฟรานซิสโก ในวันที่เสาร์ที่ 1 มิถุนายน 2539 และที่วัดไทยลอสแอนเจลิส ในวันที่ อาทิตย์ที่ 2 มิถุนายน 2539

กิจกรรมที่จัดประกอบด้วย การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับพระมหา-
กรุณาธิคุณ และพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การ
เจริญพระพุทธรูปเพื่อถวายพระราชกุศล การถวายภัตตาหารเพล การ
อภิปราชหรือการบรรยายเรื่อง "พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว" การสวดมนต์และการบำเพ็ญจิตภาวนาเพื่อถวายพระ-
ราชกุศล

การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติที่วัดไทยในสหรัฐอเมริกาทั้ง
4 แห่ง ได้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและได้รับความสำเร็จเป็นที่น่า
พอใจ เพราะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากวัดไทยและชุมชนไทย
ทั้ง 4 แห่ง จากสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี.
สถานกงสุลใหญ่ ณ นครนิวยอร์ก สถานกงสุลใหญ่ ณ นครลอสแอนเจลิส
นิทรรศการที่จัด วัติโอเทปที่นำไปเผยแพร่ การอภิปราช และการ
บรรยายเรื่อง "พระมหากรุณาธิคุณจุแผ่นดินและดวงตะวัน" ได้ทำให้
คนไทยที่อยู่ในสหรัฐอเมริกามีความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้น
หาที่สุดไม่ได้ ในพระราชกรณียกิจนานัปการ ในโครงการพระราชดำริ
กว่า 2500 โครงการ ที่กระจายทั่วผืนแผ่นดินไทย เพื่อช่วยเหลือ
ประชาชนให้ได้รับประโยชน์และความสุข ผู้ฟังบางคนได้บอกว่า เมื่อ
ได้ฟังพระมหากรุณาธิคุณที่เปรียบประดุจแผ่นดินและดวงตะวันแล้ว ทำให้น้ำ
ตาซึมด้วยความซาบซึ้ง และมีความภูมิใจว่าเป็นโชคดีและเป็นบุญ
อย่างยิ่งที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย ที่มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณธรรมอัน
ประเสริฐ ผู้ที่ได้ทรงงานหนักที่สุด เหนื่อยที่สุด เพื่อพสกนิกร โดย
มิทรงเห็นแก่ความสุขส่วนพระองค์

ข้าพเจ้าได้ร่วมอภิปรายและเป็นผู้บรรยายเรื่อง "พระมหากษัตริย์คุณคุณแผ่นดินและดวงตะวัน" ที่วัดไทยทั้ง 4 แห่ง เมื่อเสร็จการอภิปรายและการบรรยายแล้ว ได้มีผู้ฟังหลายท่านมาขอคำอภิปรายและคำบรรยายของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้รับที่จะนำเรื่องทั้งอภิปรายและบรรยายมาเรียบเรียงให้สมบูรณ์ เพื่อเผยแพร่ในโอกาสต่อไป

พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ตลอดระยะเวลา 50 ปี ที่ทรงครองสิริราชสมบัติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการ โดยไม่ได้เห็นแก่ความสุขส่วนพระองค์ เพื่อประโยชน์และความสุขของประชาชน และความเจริญมั่นคงก้าวหน้าของประเทศชาติ พระองค์ทรงถือว่า ความสุขของประชาชนคือความสุขของพระองค์ ความทุกข์ของประชาชน และความทุกข์ของแผ่นดิน คือความทุกข์ของพระองค์

พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีลักษณะอยู่ในจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ยิ่งใหญ่และลึกซึ้งเกินกว่าที่จะบรรยายเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรให้สมบูรณ์หมดสิ้นได้

พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เปรียบเสมือนแผ่นดินที่กว้างใหญ่ไพศาล เปรียบเสมือนดวงตะวันที่ให้แสงสว่าง พลังและชีวิตแก่โลก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ทรงเป็นรากแก้วของแผ่นดิน (The Soul of the Nation)

ตามเพลง "รากแก้วของแผ่นดิน" ซึ่งประพันธ์โดย คุณหญิงศศิมา ศรีวิกรม์ มีเนื้อเพลงดังนี้

เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม
แน่วสติตออยู่ในใจประชา
ภาพพระองค์ได้ร่วมเสวยถวัลย์
พระผู้ครองบัลลังก์ครองดวงใจ
ทรงเป็นเลิศประเสริฐทุกๆ ศาสตร์

ทรงเป็นรากแก้วของแผ่นดิน
มหากษัตริย์ที่เลื่องลือทั่วหัว
มหาราชที่ทรงเปี่ยมด้วยบารมี
ขอทวยเทพปกป้ององค์ราชันย์
ทุกหัวใจทั่วในผืนแผ่นดิน

พระสุรเสียงโปรยฉ่ำทั่วฟ้า
รুবวิญญาณ์ปวงข้าฯชาวไทย
งามจรัสเปล่งประกายสดใส
ของข้าไทได้ร่วมนมินทร์
ทรงเป็นปราชญ์ชาญฉลาด
ทุก ๆ ศิลป์

ไทยทั้งสิ้นร่วมเห็นทั่วปฐพี
มหาราชที่พันฝ่าไปทุกที่
ราชวงศ์จักรีคู่แผ่นดิน
ขอสวรรค์ประสาทพรภูมิินทร์
ถวายสิ้นแต่พระผู้ทรงธรรม

สมเด็จพระธีรญาณมุนี อริยธานเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา ได้กล่าว
สดุดีพระมหากษัตริย์คุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีข้อความตอน
หนึ่งว่า

"พระมหากษัตริย์คุณและพระเมตตาคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ทรงมีต่อประชาชนชาวไทยนั้นมากมหาศาล โดยเฉพาะ
ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก และผู้ที่ได้รับเคราะห์กรรมทั้งหลาย ซึ่งรวมไปถึง
นักโทษด้วย จะทรงเอาพระทัยใส่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ทรงปกครองประเทศด้วยหลักทศพิธราชธรรมอันประเสริฐ สิ่งใดที่เป็นไปเพื่อความวัฒนาถาวรของบ้านเมืองแล้ว ทรงทุ่มเทพระสติกำลังความสามารถ เพื่อนำพาประเทศชาติให้เจริญทัดเทียมนานาอารยประเทศ โดยมีเห็นแก่ความเหนือชวากซึ่งพสกนิกรทุกคนต่างตระหนักและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่งนัก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงเป็นพระราชาที่ยิ่งกว่าพระราชา เป็นพระมหากษัตริย์ที่ยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์"

พระมหากุณาธิคุณดุษฎีแผ่นดิน

พระมหากุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เปรียบเสมือนแผ่นดินด้วยเหตุผลบางประการดังนี้

1. แผ่นดินมีความกว้างใหญ่ไพศาล พระมหากุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีความยิ่งใหญ่ไพศาลเสมือนแผ่นดิน
2. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นกำลังของแผ่นดิน สอดตามพระนามว่า "ภูมิพล" ซึ่งแปลว่ากำลังของแผ่นดิน
3. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทำให้แผ่นดินมีความอุดมสมบูรณ์
4. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรักษามีนแผ่นดินไทยให้ดำรงอยู่ด้วยความสงบสุข
5. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินผู้ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม

ทรงเสด็จเยี่ยมเยือนประชาชนทั่วแผ่นดินไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเยี่ยมเยือนประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วแผ่นดินไทยแม้ในท้องถื่นทุรกันดารที่ห่างไกล ซึ่งขาดเส้นทางคมนาคม และในท้องถื่นที่มีอันตรายจากผู้ก่อการร้าย พระองค์ทรงมีความห่วงใยในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทเป็นอย่างยิ่ง เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรและอยู่ในชนบทในหมู่บ้านต่าง ๆ กว่า 60,000 หมู่บ้าน ชาวชนบทต้องประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายหลายประการ ปัญหาที่สำคัญได้แก่ ปัญหาความยากจนขาดแคลน ปัญหาความไม่รู้และปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ ชาวชนบทจำนวนมากไม่ได้อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ขาดเส้นทางคมนาคม และไม่เคยได้รับบริการของรัฐ

ในปีหนึ่ง ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะประทับอยู่ในพระราชวังส่วนจิตรลดา กรุงเทพมหานคร เพียง 5 เดือน ส่วนระยะเวลาอีก 7 เดือน จะเสด็จแปรพระราชฐานไปประทับที่พระตำหนักในต่างจังหวัด เพื่อทรงเยี่ยมเยือนราษฎรในชนบท และเพื่อทรงตรวจสอบผลความก้าวหน้าของโครงการตามพระราชดำริในจังหวัดต่าง ๆ

ในการเสด็จเยี่ยมเยือนราษฎรในจังหวัดต่าง ๆ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้แพทย์ที่โดยเสด็จฯ จัดตั้งหน่วยแพทย์หลวงชั่วคราวเพื่อให้การตรวจรักษาพยาบาลราษฎรผู้เจ็บป่วย ในบางครั้งจะทรงซักถามอาการเจ็บป่วยของราษฎรด้วยพระองค์เอง ทรงเขียนสลากษา และทรงอธิบายวิธีการใช้ยาด้วยพระองค์เอง ทรงป้อนยา

เด็กเอง ผู้เจ็บป่วยบางรายที่มีอาการหนักต้องได้รับการผ่าตัดหรือรับการรักษาที่โรงพยาบาล ก็โปรดเกล้าฯ รับไว้เป็นคนใช้ในพระบรมมหาราชานุเคราะห์

นายแพทย์ประสิทธิ์ เจริญไทยทวี ซึ่งเคยตามเสด็จพระราชดำเนินในหน่วยแพทย์หลวง ได้เล่าไว้ในหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ มีข้อความตอนหนึ่งว่า "ผมอยากให้คุณเห็นกับตา พ่ออุ้มลูกตัวเล็กมาดักกรอกราบพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงช่วยให้ลูกเขาที่ปากแห้งแต่กำเนิดได้รับการผ่าตัดจนเป็นปกติ เขาร้องไห้ปลื้มใจที่ลูกเขาหายปากแห้ง เขาเอาลูกมากกราบพระบาทแล้วเขาก็กราบบังคมทูลอย่างซื่อ ๆ ว่า..."ผมพาลูกมาขอบใจพ่อที่ช่วยรักษาให้มันหาย..."

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงลูบหัวเด็กแล้วรับสั่งอย่างเอ็นดู ราชแล้วราชเล่าเป็นเช่นนี้ ทุกวันเวลาที่เสด็จพระราชดำเนินไปทั้งนราธิวาส สกลนคร เชียงใหม่"

นิตยสาร Far Eastern Economic Review ได้ลงบทความเรื่อง "พระมหากษัตริย์ตัวอย่าง" (A Right Royal Example) เขียนโดย นายดีเนก เดวิส ผู้สื่อข่าวประจำนิตยสารฉบับนี้ ที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ตามเสด็จไปยังบ้านนาผางจังหวัดสกลนคร มีสาระสำคัญบางตอนดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงได้รับฎีกาจากพระภิกษุรูปหนึ่ง ซึ่งขึ้นถวายนามของผู้ใหญ่บ้าน มีข้อความว่า หมู่บ้านนาผางและหมู่บ้านใกล้เคียง มีเส้นทางติดต่อกับโลกภายนอกเพียงทางเดินแคบ ๆ เท่านั้น และชุมชนเล็ก ๆ เหล่านี้ที่ตั้งอยู่ในหุบเขาซึ่งขาดแคลนแหล่งน้ำกินน้ำใช้เป็นประจำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง

ทรงตัดสินพระทัยเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรด้วยพระองค์เอง
ภายในเวลาไม่ถึงหนึ่งสัปดาห์ หลังจากทรงได้รับฎีกานั้นแล้ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปโดย
ขบวนรถพระที่นั่งพร้อมด้วยผู้ตามเสด็จ ไปตามเส้นทางแคบ ๆ เข้าไป
ในป่าลึก ท่ามกลางความร้อนระอุของบรรยากาศสามบ่าส เมื่อขบวน
รถพระที่นั่งหยุดลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราช
ดำเนินไปด้วยพระบาทอย่างรวดเร็วไปตามทางแคบ ๆ ซึ่งเลี้ยวลดผ่าน
ภูเขาเตี้ย ๆ มุ่งไปยังหมู่บ้านนาผาง ซึ่งมีระยะทาง 2.2 กิโลเมตร

ท่ามกลางทุ่งนาอันแห้งแล้งของหมู่บ้านนาผาง พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวประทับยืนศึกษาแผนที่อย่างละเอียด พร้อมทั้งทรงมีพระ
ราชดำรัสซักถามชาวบ้าน และทรงปรึกษากับเจ้าหน้าที่ที่ตามเสด็จ
พระองค์ทรงมีความละเอียดถี่ถ้วนเป็นอย่างสูงในการปฏิบัติพระราช
ภารกิจ ดังจะเห็นได้ว่า พระองค์ท่านจะทรงเปรียบเทียบกับพื้นที่
ที่แท้จริงอย่างละเอียดรอบคอบ แผนที่นี้พระองค์จะทรงนำไปด้วยเสมอ
เมื่อเสด็จไปยังพื้นที่ใด ๆ ก็ตามในพระราชอาณาจักร

โครงการต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตัดสิน
พระทัยดำเนินการพระองค์จะทรงให้การสนับสนุนโครงการเหล่านั้น
อย่างเต็มที่ โดยทรงปรึกษาหาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเสียก่อน แล้วจึง
ทรงพิจารณาดำเนินโครงการที่ทรงมีความชำนาญเป็นอย่างมาก เช่น
โครงการสร้างแหล่งน้ำหรือฝายน้ำคั้น โครงการทำบ่อเลี้ยงปลา โครงการ
ส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนการปลูกฝิ่น การเกษตรแบบผสมผสาน
การปฏิรูปที่ดิน การปลูกป่า การเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับหลักการ วัตถุประสงค์ และเหตุผลในการที่พระองค์ทรงทุ่มเทพระกำลังทั้งกายและใจในการกระตุ้นเร่งเร้าให้มีการพัฒนาชนบทตามโครงการในพระราชดำริต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ กับโครงการให้ความช่วยเหลือ ก็คือ การช่วยเหลือนั้นมักทำให้ชาวบ้านคอยหวังพึ่งรัฐหรือผู้อื่นเพียงอย่างเดียว โดยไม่ยอมช่วยเหลือตัวเองเลย ซึ่งเป็นเรื่องที่อันตราย ในกรณีเช่นนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำภาคิมาเปรียบเทียบกับ เราไม่ควรให้ปลาแก่เขา แต่ควรจะให้เบ็ดตกปลา และสอนให้พวกเขารู้จักวิธีตกปลาจะดีกว่า

ต่อคำกราบบังคมทูลถามว่า มีผู้เข้าใจและชื่นชมผลงานของพระองค์ท่านหรือไม่ ? และชาวบ้านรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณหรือไม่ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสตอบว่า "ไม่มีใครพอใจหรอก พวกเขามีแต่ต้องการมากขึ้นอยู่เสมอ ดังนั้น เราจึงต้องช่วยให้พวกเขารู้จักยืนหยัดด้วยตนเองและช่วยเหลือตนเองได้ ข้อสำคัญก็คือ เราต้องไม่ให้มากเกินไป และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือ ต้องไม่สัญญากับพวกเขามากเกินไป และถ้าเราตั้งเป้าหมายไว้สูงเกินไปแล้ว หากมีข้อผิดพลาดหรือล่าช้าเพียงประการเดียว โครงการทั้งหมดก็จะได้รับผลกระทบกระเทือนไปด้วย และจะทำให้ชาวบ้านผิดหวังได้ ดังนั้นเรา จึงต้องให้แต่ในสิ่งที่จำเป็นที่สุดเท่านั้น"

ผู้สื่อข่าวกราบบังคมทูลถามว่า อะไรคือสิ่งที่จำเป็นที่สุด?

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสตอบว่า "สิ่งที่จำเป็นที่สุดรวมถึงน้ำดื่มและน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก สิ่งเหล่านี้คือปัจจัยพื้นฐานที่ชาวบ้านขาดแคลนและเราจำเป็นต้องจัดหาให้พวกเขา"

ทรงเป็นกำลังของแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นกำลังของแผ่นดิน สมตามพระนามว่า "ภูมิพล" ซึ่งแปลว่ากำลังของแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้รับสิ่งถึงพระราชดำรัสสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ทรงมีต่อพระองค์ว่า "เขารู้ว่า "ภูมิพล" แปลว่ากำลังของแผ่นดิน แม้ก็อยากจะให้เขอยู่กักับดิน เมื่อฟังคำพูดนั้นแล้วก็คิดว่าแม้จะสอนเราและมีจุดมุ่งหมายที่อยากให้เราติดดิน"

พระอนุศาสน์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่อยากจะให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลมหาราช ผู้ทรงเป็นกำลังของแผ่นดิน อยู่กักับดินและอยู่ติดดิน เป็นพระอนุศาสน์ที่ลึกซึ้งประทับใจยิ่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นกำลังของแผ่นดิน ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งความรักและความสามัคคีของคนไทยทั้งชาติ ทรงช่วยให้แผ่นดินไทยมีความสงบร่มเย็น ผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ มาได้ด้วยดี ทรงช่วยบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้แก่ประชาชนของพระองค์ทั่วผืนแผ่นดินไทย

แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงเป็นเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน ผู้ทรงพระอิสริยยศสูงที่สุดในแผ่นดินไทย พระองค์ก็ทรงอยู่กักับดินและทรงอยู่ติดดินตลอดเวลาที่ทรงครองสิริราชย์ตลอดระยะเวลา 50 ปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงรับสั่งแก่นักข่าวต่างประเทศเกี่ยวกับหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ไทยว่า ในหลาย ๆ ประเทศสถาบันกษัตริย์เปรียบเสมือนรูปปิรามิดที่มีประชาชนเป็นฐาน สูงขึ้นไปก็มีบรรดาข้าราชการต่าง ๆ และกษัตริย์อยู่บนยอดปิรามิด แต่หน้าที่ของพระมหากษัตริย์ไทยในปัจจุบันกลับกัน เป็นปิรามิดที่คว่ำหัวลง คือประชาชนทั้งหลายอยู่ข้างบน และสถาบันกษัตริย์อยู่ที่จุดล่างสุด ทำหน้าที่บริการสนองความต้องการของประชาชนที่อยู่ข้างบน

ในการเสด็จเยี่ยมเยือนประชาชน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงมีพระราชปฏิสันถาร และทรงปฏิบัติแก่ประชาชนที่มาเฝ้ารับเสด็จอย่างเนืองแน่นโดยไมถือพระองค์ อย่างทรงเป็นกันเองกับพลนิกรของพระองค์ ทรงปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรมข้อมัทวะ คือ ความสุภาพอ่อนโยน มีกาช วาจาสุภาพอ่อนโยนต่อคนทั้งปวง

ฯพณฯ ศาสตราจารย์ ลัญญา ชรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี ได้บรรยายเรื่อง "ทศพิธราชธรรม" มีข้อความตอนหนึ่งว่า

"จะเห็นว่าชนชาวชนบททั้งหลายพอรู้ข่าวว่าพระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จมาก็เดินทางมาเป็นสิบ ๆ กิโลเมตร เพื่อรอเข้าเฝ้า ฯ รอตั้งแต่เข้าเย็นเย็น ยันค่ำ เป็นอันมาก ทุกหนทุกแห่ง เคยมีเรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่งท่านเสด็จไปแห่งหนึ่งแล้วก็มิช้านผู้เฒ่าคนหนึ่งมาบอกว่า ขุนหลวงครีบริบ พ้อหลวงครีบริบ วันหลังนิมนต์มาเยี่ยมผมอีกนะ ท่านก็บอกว่า มาซิ ถ้าไม่ติดกิจนิมนต์ที่อื่น"

"พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิบัติพระองค์ต่อพระสมณะหรือพระภิกษุสงฆ์ด้วยความคารวะนอบน้อม ยิ่งเสียกว่าเราคนธรรมดา

จะปฏิบัติเสียอีก... กระทบเห็นครึ่งหนึ่งพระภิกษุสงฆ์ที่ท่านอาราธนา มา
เจริญพระพุทธมนต์บำเพ็ญพระราชกุศลส่วนพระองค์ ท่านชรามาก อายุ
90 เศษ ท่านเดินไม่ไหว พระเจ้าอยู่หัวของเราเข้าประคองแขนและ
ประคองเดินผ่านพวกเราไปส่งพระจนถึงรถ ทรงทำเองแท้ ๆ ไม่ได้
ใช้มหาดเล็กเลย"

ในพระราชพิธีกาญจนภิเษกฉลองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี
ในวันที่ 9 มิถุนายน 2539 ณ พระที่นั่งกาญจนภิเษก มณฑลพระราช-
พิธีท้องสนามหลวง นายบรรหาร ศิลปอาชา นายกรัฐมนตรี ได้ถวาย
พระพรชัยมงคลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีข้อความบางตอนดังนี้

"อาณาประชาราษฎร์ต่างประจักษ์แจ้งว่า ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ทรงยึดมั่นในทศพิธราชธรรมอันประเสริฐ สมดังพระราชสัจจาภิษฐาน
ที่พระราชทานไว้เป็นพระปฐมบรมราชโองการ ในมหามงคลวารทรง
รับพระบรมราชาภิเษกที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อ
ประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" ทรงปฏิบัติบำเพ็ญพระองค์ดั่งดงาม
ตามจักรวรรดิวัตรและพระราชสังคหัตถุธรรม ตลอดระยะเวลา 50 ปี
แห่งการดำรงสิริราชสมบัติ มิมีพระมหากษัตริย์ราชเจ้าพระองค์อื่นใด
ในมโนปฐพีนี้ จักทัดเทียมได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบรมชนก-
มหาราชเจ้าของชาวไทย

พระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการ ที่ทรงพระวิริยอุตสาหะ
บำเพ็ญ เพื่อความผาสุกร่มเย็นและความรุ่งเรืองก้าวหน้าของชาติ
ล้วนเป็นเครื่องประกาศพระเกียรติคุณอันไพศาล ซึ่งทวยราษฎร์ต่าง
น้อมประณตสาธุการสุดดี น้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายพระราชสมัญญา

ที่นิยมเนื่องกับพระราชอัจฉริยภาพอันล้ำเลิศ ได้แก่ กษัตริย์เกษตร กษัตริย์นักพัฒนา กษัตริย์นักวิทยาศาสตร์ อัครศิลปิน กษัตริย์นักกีฬา และพระบิดาแห่งสิ่งแวดล้อมไทย เป็นอาทิ

พระราชสมัญญาทั้งปวงนี้ ล้วนมีความหมายส่งแสดงถึงพระปรีชาญาณอันปราดเปรื่อง ลุ่มลึก กว้างไกลไพศาล เป็นอภิคุณูปการที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทพระราชทานไว้แก่บ้านแผ่นดิน ทั้งยังเลื่องลือระบิลไปในนานาชาติ ถึงน้ำพระราชหฤทัยเปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณา เนื่องด้วยจะทรงสุขเกษมก็ต่อเมื่อทรงประจักษ์ว่าปวงประชาไทยมีความสุขสมบูรณ์

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวง ๗ มหาสมาคมนี้ และทั่วพระราชอาณาจักรล้วนตระหนักว่า เป็นบุญและโชคที่ได้อยู่ในดินแผ่นดินไทยได้ร่วมพระบารมี เนื่องด้วยได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงพระกรุณาพระราชทาน ความรักอันยิ่งใหญ่ ทรงแม่พระเมตตาอย่างหาที่สุดมิได้ ค้ำ-เศียรเกล้าปวงประชาทุกเผ่าพันธุ์ มิว่าจะอยู่แห่งหนใด ใกล้เคียง ใกล้เคียงไกลไกล ทั่วกันดาร ในพงพอนันต์ หรือแม้กางกั้นด้วยเขาสงู ทวยราษฎร์ ล้วนผาสุก เห็นศิระเพราะพระบริบาล

ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงทุ่มเทอุทิศกำลังพระสติปัญญา กำลังพระวรกาย กำลังพระราชทรัพย์ พระราชทานโครงการต่าง ๆ กว่า 2,000 โครงการ ที่ล้วนบันดาลความอยู่ดีมีสุข ทรงพระวิริยะ ขจัดทุกข์ภัยของไพร่ฟ้า ทรงพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองทันเหตุการณ์ของโลก เป็นที่น่านับศรัทธา ที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงเป็น "พลเอกกำลังอันยิ่งใหญ่ของแผ่นดิน" สมดังความหมายแห่ง

พระปรมาภิไธย "ภูมิพลอดุลยเดช" ทรงเป็นศูนย์รวมใจของพสกนิกรไทยทั้งปวง พระบรมกฤษฎาธิการแผ่ปกเกล้าปกกระหม่อม ด้วยเหตุนี้ ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงสถิตเสถียรในดวงหฤทัยของทวยราษฎร์ เป็นนิรันดร์"

ทรงทำให้แผ่นดินมีความอุดมสมบูรณ์

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงสิ้นปีงบประมาณ 2538 มีทั้งหมด 2416 โครงการ เป็นโครงการที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2525 - 2538 จำนวน 1598 โครงการ โครงการเหล่านี้แยกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 8 ประเภท ดังนี้.-

1. การพัฒนาแหล่งน้ำ ใช้งบประมาณ ร้อยละ 33.54
2. สิ่งแวดล้อม ใช้งบประมาณ ร้อยละ 14.41
3. การเกษตร ใช้งบประมาณ ร้อยละ 13.53
4. การส่งเสริมอาชีพ ใช้งบประมาณ ร้อยละ 7.11
- 5.สวัสดิการสังคม ใช้งบประมาณ ร้อยละ 6.29
6. การคมนาคม/สื่อสาร ใช้งบประมาณ ร้อยละ 5.54
7. สาธารณสุข ใช้งบประมาณ ร้อยละ 2.34
8. ประเภทอื่น ๆ ใช้งบประมาณ ร้อยละ 17.18

การพัฒนาแหล่งน้ำและสิ่งแวดลอม เป็นโครงการที่ใช้งบประมาณมากกว่าโครงการอื่น ๆ การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกหรือการชลประทาน เป็นงานที่มีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ในการช่วยให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกได้อย่างสมบูรณ์ตลอดปี ในปัจจุบันพื้นที่การเพาะปลูกส่วนใหญ่ทุกภาคของประเทศ เป็นพื้นที่เพาะปลูกนอกเขตชลประทาน ซึ่งต้องอาศัยเพียงน้ำฝนและน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้พืชได้รับน้ำไม่สม่ำเสมอตามที่พืชต้องการ อีกทั้งความผันแปรเนื่องจากฝนตกไม่พอเหมาะกับความต้องการ เป็นผลทำให้ผลผลิตที่ได้รับไม่ดีเท่าที่ควร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสนพระราชหฤทัยเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำมากกว่าโครงการพัฒนาอื่นเนื่องมาจากพระราชดำริประเภทอื่น ทรงถือว่า "น้ำคือชีวิต" ดังพระราชดำริส ๗ ส่วนจิตรลดา เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2529 มีข้อความตอนหนึ่งว่า

"หลักสำคัญว่าต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้ น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้า ไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้"

โครงการอื่นเนื่องมาจากพระราชดำริเกี่ยวกับสิ่งแวดลอม ส่วนใหญ่จะเป็นวิธีการที่จะทำนุบำรุงและปรับปรุงสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดลอมให้ดีขึ้นในด้านต่าง ๆ อาทิ เช่นการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ และป่าไม้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนับสนุนให้เกษตรกรเรียนรู้
เข้าใจวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน สามารถนำไป
ปฏิบัติได้เอง โดยมีพระราชดำริว่า "การปรับปรุงที่ดินนั้นต้องอนุรักษ์
ผิวดินซึ่งมีความสมบูรณ์ไว้ไม่ให้ไถหรือลอกหน้าดินทิ้งไป สงวนไม้ยืน
ต้นที่ยังเหลืออยู่ เพื่อที่จะรักษาความชุ่มชื้นของผิวดิน"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน "ทฤษฎีใหม่" ให้
ดำเนินการในพื้นที่ทำกินที่มีขนาดเล็ก ประมาณ 15 ไร่ ด้วยวิธีการ
จัดสรรที่ดินให้เหมาะสมกับการทำการเกษตรแบบผสมผสานอย่างได้ผล
เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ใช้จ่ายตลอดปี โดยใช้สูตร 30-10-30
คือ 30% ปลูกพืช 10% สร้างบ้านและสิ่งอำนวยความสะดวก 30% พื้นที่
เพาะปลูก โดยมีการทำนาข้าว ปลูกไม้ล้มลุก ไม้ผล พืชผักและเลี้ยงสัตว์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพัฒนาแผ่นดินที่แห้งแล้งหรือ
ไม่อาจใช้เพาะปลูกได้ ให้เป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ สามารถใช้ในการ
เพาะปลูกได้ เช่น การพัฒนาที่ดินบริเวณวัดญาณสังวราราม และการ
พัฒนาที่ดินที่เป็นพรุในจังหวัดภาคใต้

ม.ล.ทวิสันต์ ลดาวัลย์ อดีตราชเลขาธิการ ได้บรรยายเรื่อง
"พระราชกรณียกิจและพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว"
มีข้อความบางตอนว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราช-
ดำเนินไปทรงวางศิลาฤกษ์พระบรมเจดีย์มหาจักรีพิพัฒน์ ณ วัดญาณสัง-
วราราม ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ในวันที่ 30
เมษายน 2525 ได้ทอดพระเนตรโดยรอบ ทรงเห็นว่าเป็นที่สงบ มี
ป่าไม้พอสมควรแต่เป็นพื้นที่แห้งแล้ง ประชาชนขาดน้ำ ทรงมีพระราช-
ดำริที่จะไปช่วยพัฒนาบริเวณวัดญาณสังวราราม โดยเฉพาะในการที่จะ

จัดหาแหล่งน้ำ เพื่อให้ประชาชนได้บริโภคและใช้ในด้านเกษตร ได้ มีพระราชกระแสรับสั่งให้ราชเลขาธิการไปติดต่อกับหลวงเสวี เรืองฤทธิ์ ซึ่งมีที่ดินบริเวณวัดญาณสังวราราม ราชเลขาธิการได้ไปเห็นสภาพใน บริเวณวัดแล้ว มีความรู้สึกว่าเป็นการยากที่จะพัฒนาบริเวณนั้น เพราะ บริเวณนั้นเป็นบริเวณดินทรายและก็ถูกฝนชะล้างจนกระทั่งดินเกือบไม่มีเลข ราชเลขาธิการได้เชิญพระกระแสไปยังหลวงเสวี เรืองฤทธิ์ เพื่อเรียน ถามว่าดำริจะขายที่ดินบริเวณนั้นหรือไม่ ซึ่งมีอยู่ประมาณ 400 ไร่ จะ นำมาช่วยพัฒนาวัดญาณสังวราราม หลวงเสวี เรืองฤทธิ์ ได้กล่าวว่า ตั้งใจ จะนำม้าแข่งมาเลี้ยงในบริเวณนั้นเพราะคิดว่าคงจะทำทุ่งหญ้าเลี้ยงม้า หลังจากนำม้าไปเลี้ยง 1 - 2 ปี ก็ประสบปัญหาคือหน้าฝนมีน้ำมากมา หน้าแล้งไม่มีน้ำแต่หวิดเดียว ในที่สุดก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาระยะนี้ได้ เลขต้องนำม้ากลับมาเลี้ยงที่กรุงเทพฯ ยินดีที่จะถวายที่ดินทั้ง 400 ไร่ ถวายแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยไม่คิดมูลค่าใด ๆ ทั้งสิ้น และ ได้กล่าวอย่างตรงไปตรงมาขอให้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้า- อยู่หัวว่าไม่มีทางที่จะทำอ่างน้ำหรือน้ำในบริเวณนั้น เพราะมี ประสบการณ์มาแล้ว พยายามแก้ปัญหาเหล่านั้นมาหลายปีแล้วก็ไม่สำเร็จ ราชเลขาธิการก็ได้นำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ทรงทราบทุกประการ หลังจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ ได้ทรงเริ่มมีพระกระแสกับเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรมชลประทาน ที่จะจัดสร้างอ่างเก็บน้ำขึ้นในบริเวณนั้น เพื่อให้เป็นไปตามพระราชดำริ

ในการเสด็จไปเยี่ยมราษฎรในจังหวัดภาคใต้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทราบว่าในพื้นที่ในจังหวัดนราธิวาสและจังหวัดใกล้เคียงมีพรุ คือที่ดินซึ่งมีน้ำขังตลอดปีอยู่หลายจุด ในฤดูมรสุมกระแสน้ำจะไหลเอ่อจากพรุท่วมไร่นาเสียหายทุกปี จะใช้เพาะพันธุ์สัตว์น้ำจืดก็ไม่ได้ เพราะน้ำมีปริมาณกรดสูงเกินไป จะเป็นประโยชน์บ้างเล็กน้อยก็คือ เป็นแหล่งที่ต้นกระจุยขึ้นให้ราษฎรตัดไปสานเสื่อ เมื่อเสด็จทอดพระเนตรศึกษาพื้นที่แล้ว จึงมีพระราชกระแสดำริให้กรมชลประทานและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ขุดคลองระบายน้ำออกจากพรุลงสู่ทะเลแล้วสร้างอาคารชลประทานบังคับน้ำ ปรากฏว่าพื้นที่บางแห่งเมื่อระบายน้ำออกไปแล้ว สามารถปลูกข้าวได้หลายหมื่นไร่ โปรดให้วางแผนพัฒนาใช้ประโยชน์จากที่ดินให้ได้รับผลดีที่สุด เช่นใช้เป็นที่กักน้ำเลี้ยงสัตว์หรือเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลาน้ำจืด เมื่อน้ำมีการถ่ายเทและลดปริมาณกรดลงแล้ว ก็อาจชักน้ำไปใช้ในการชลประทานเพื่อการเกษตรได้อีกด้วย ทั้งนี้ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงติดตามผลงานอย่างใกล้ชิดอยู่ทุกปี ทำให้เกิดกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่และประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี

ทรงรักษาผืนแผ่นดินไทยให้ดำรงคงอยู่ด้วยความสงบ

เมื่อประเทศไทยต้องประสบภัยและวิกฤตการณ์ต่างๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงช่วยให้ประเทศไทยผ่านพ้นภัย และวิกฤตการณ์ต่างๆ มาได้ด้วยดี ทรงรักษาผืนแผ่นดินไทยให้ดำรงความเป็นเอกราช ความสงบสุข ความเจริญมั่นคงก้าวหน้ามาจนทุกวันนี้

เมื่อประเทศเพื่อนบ้านของไทยคือ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม กลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ และภัยของคอมมิวนิสต์ได้คุกคามประเทศไทยอย่างหนัก จนเกิดความหวั่นวิตกว่าประเทศไทยจะต้องกลายเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ในวันหนึ่งข้างหน้าตามทฤษฎีโดมิโน มีคนไทยที่มีเงินบางคนได้ไปซื้อบ้านในต่างประเทศ เพื่อเตรียมจะหนีไปอยู่ต่างประเทศ เมื่อประเทศไทยถูกคอมมิวนิสต์ยึด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสว่า พระองค์จะประทับในประเทศไทยกับพลสกนิกรของพระองค์ จะไม่เสด็จหนีไปอยู่ต่างประเทศ พระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ช่วยให้ประเทศไทยสามารถรักษาความเป็นไทยและความเป็นเอกราชไว้ได้ ทำให้ทฤษฎีโดมิโนซึ่งใช้ได้สำหรับประเทศอื่น ใช้ไม่ได้สำหรับประเทศไทย เพราะประเทศไทยมีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ผู้ไม่เคยละทิ้งประชาชนของพระองค์ เพื่อความสุขและความปลอดภัยของพระองค์ พระองค์ทรงพร้อมที่จะร่วมรับความทุกข์และความสุขกับประชาชนของพระองค์เสมอ

เหตุการณ์ที่ยังอยู่ในความทรงจำของพวกเราคนไทยก็คือ เหตุการณ์วันมหาวิปโยคในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ศูนย์นิสิตนักศึกษาได้เป็นผู้นำประชาชนดำเนินการประท้วงรัฐบาล เรียกร้องให้ประเทศไทยใช้รัฐธรรมนูญ จึงเกิดการจลาจลเผาที่ทำการรัฐบาล รัฐบาลได้นำกำลังทหารเข้าปราบปราม ทำให้เกิดความหวั่นวิตกว่าคนไทยจะฆ่ากันเอง จนเกิดการนองเลือดท่วมแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเข้าแก้ไขสถานการณ์อย่างทันที่ ทำให้ทุกฝ่ายวาง

อาวุชและสถานการณั้ได้กลับคืนสู่สภาพปกติอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ก็ด้วยพระมหากรุณาธิคุณและพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จากเหตุการณ์วันมหาวิปโยคในเดือนตุลาคม 2516 ประเทศไทยก็ต้องประสบกับเหตุการณ์จลาจลในเดือนพฤษภาคม 2535 ซึ่งเรียกกันว่า "พฤษภาทมิฬ" ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 ได้มีการชุมนุมเรียกร้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญและต่อต้านนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งที่ท้องสนามหลวง ภายใต้การนำของกลุ่มสมัชชั้ประชาชนปีไต้ ต่อมาผู้ชุมนุมได้เตรียมขบวนไปยังทำเนียบรัฐบาล แต่ถูกเจ้าหน้าที่สกัดไว้ที่สะพานผ่านฟ้าและได้เกิดความรุนแรงขึ้น โดยมีบุคคลจำนวนหนึ่งขว้างปาสิ่งของไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ เผาสถานีตำรวจดับเพลิงกุเขาทอง กองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน สถานีตำรวจนครบาลนางเลิ้ง ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ฉีดน้ำสลายฝูงชน ในวันที่ 18 พฤษภาคม 2535 พลเอกสุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรีได้ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน กรมตำรวจได้จับกุมผู้กระทำความผิดในข้อหาก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง เหตุการณ์ได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

ในวันที่ 20 พฤษภาคม 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ ฯพณฯ ศาสตราจารย์ สัญญาธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี และ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี และรัฐบุรุษ นำพลเอกสุจินดา คราประยูร นายกรัฐมนตรี และพลตรีจำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าฯ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐานได้

พระราชทานพระราชดำริส ให้พลเอกสุจินดา คราประยูร และ พลตรี-
จำลอง ศรีเมือง ช่วยกันแก้ปัญหาในปัจจุบันโดยมี ฯพณฯ ศาสตราจารย์-
สัญญา พรรณสัจดี และ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นผู้ให้คำ
แนะนำปรึกษาด้วยความเป็นกลาง สถานการณ์วิกฤตที่อาจจะนำไปสู่การ
จลาจลที่ทำให้คนไทยต้องฆ่าคนไทยด้วยกันเอง จึงส่งพระจัตยาลงด้วยดี
ด้วยพระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยม-
เยือนราษฎรชาวมุสลิมในจังหวัดภาคใต้ ในจังหวัดภาคใต้ซึ่งมีคนไทย
มุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ได้มีปัญหาสังคมและปัญหาการเมืองสะสม
มาเป็นเวลานาน เช่น ปัญหาความแตกต่างระหว่างศาสนาและวัฒนธรรม
ระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม ซึ่งทำให้เกิดความไม่เข้าใจระหว่างกัน
ปัญหาการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาขบวนการ
แบ่งแยกดินแดน และโจรผู้ก่อการร้าย

นิตยสารสู่อานาคตฉบับพิเศษวันเฉลิมพระชนมพรรษา ในบทความ
เรื่อง "แผ่นดินร่วมเส้นที่นราธิวาส" ได้กล่าวถึงการเสด็จเยี่ยมเยือน
ราษฎรชาวมุสลิมในจังหวัดนราธิวาสดังนี้

"เมื่อก่อนสร้างพระตำหนักทักษิณ ฯ นั้น นราธิวาสชุกไปด้วย
โจรร้าย โจรปล้นสะดม และพวกโจรเรียกค่าไถ่ ในตลาดนราธิวาส
ขณะกลางวันแสก ๆ พวกโจรก็ยังออกมาเข้ามาจับพ่อค้าไปจากตลาด
เรียกค่าไถ่อยู่เนือง ๆ ชีวิตเต็มไปด้วยความหวาดระแวงในซึ่งกันและ
กันเป็นที่ยิ่ง

สุเหร่าของคนมุสลิม คนไทยพุทธไม่สามารถที่จะเข้าไปได้ ส่วน
วัดทางพุทธศาสนา คนมุสลิมก็ไม่ยอมที่จะเข้าไป

ในหลายหมู่บ้านแม้เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ไม่กล้าจะเข้าไป บ้าน
ชนบทหลายแห่งชาวมุสลิมต่างก็แขวนพระบรมฉายาลักษณ์พระเจ้าแผ่นดิน
มาเลเชีย

พระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรมุสลิมผู้จมอยู่กับปัญหาและ
ความทุกข์อันน่าเศร้านี้ด้วยพระองค์เองทุกครั้ง และได้ทรงพยายามที่จะ
ศึกษาปัญหาต่าง ๆ เพื่อทรงหาทางที่จะช่วยเหลือพวกเขาให้ตรงเป้า
แห่งความทุกข์อยู่เสมอด้วยทรงตระหนักว่าถ้าไม่เช่นนั้นแล้วก็อาจจะ
ไม่ได้ข้อมูลที่ตรงต่อความเป็นจริง

พระองค์ได้เสด็จฯ ไปในทุกตำบลบ้านที่มีปัญหาพร้อมด้วยหน่วย
แพทย์เคลื่อนที่เพื่อเยียวยาความเจ็บไข้ทั้งทางกายและจิตใจ

การเสด็จฯ ตามหมายกำหนดการที่ทางการได้วางไว้ นั้น พระ-
เจ้าอยู่หัวก็ได้เสด็จฯ ไปทุกแห่งในขณะเดียวกันก็ทรงมีวันที่เว้นไว้เพื่อ
เสด็จฯ ไปเป็นการส่วนพระองค์โดยที่ปราศจากกำลังอารักขา ทั้งนี้เพื่อ
จะทรงทราบข้อเท็จจริงที่ถ่องแท้แน่นอนนั่นเอง

ในบางหมู่บ้านที่พระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปเมื่อแรกนั้นน่าประหลาด
ที่ไม่มีชายฉกรรจ์ออกมาต้อนรับเสด็จฯ เลย นอกจากเด็กและผู้หญิง บางหมู่-
บ้านก็ได้กลายเป็นแหล่งหรือชุมชนโจรชื่อดัง ๆ ที่สร้างปัญหาให้แก่ชาว-
บ้านมาก

บางหมู่บ้านตำรวจถูกคนร้ายแย่งปืนแล้วยิงตาส ก่อนหน้าที่จะ
เสด็จฯ เพียงไม่กี่ชั่วโมงนัก

ที่หมู่บ้านหนึ่งในอำเภอหรือเสาะ หญิงชราคนหนึ่งเข้ามาเกาะพระบาทของพระเจ้าอยู่หัวร้องได้แล้วก็บอกว่า ไม่นึกเลยว่าพระเจ้าอยู่หัวเป็นคนไทยพุทธจะมารักไทยมุสลิมได้ถึงขนาดนี้

และที่อีกหมู่บ้านหนึ่งในอำเภอเดียวกัน โต๊ะครูได้พาพรรคพวกมาขึ้นรอร์รับเสด็จแล้วก็พูดขึ้นว่าราชอกลีปไปเถอะ ประไหมสุหรีกลับไปเถิด... เพราะประเด็ชวพวกโจรก็จะลงมาจากเขา

ครั้นเมื่อถึงคราเสด็จกลับโต๊ะครูกับชาวบ้านก็ได้พากันจุดเทียนส่งเสด็จโดยตลอดเส้นทางที่เป็นอันตราย

จะเห็นว่าการเสด็จพระราชดำเนินสู่หมู่บ้านต่าง ๆ ในราชิวาสเป็นการส่วนพระองค์ของพระเจ้าอยู่หัวนั้น มิได้เป็นไปโดยง่ายเลย"

ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ องค์ที่ 9 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ในวันที่ 5 พฤษภาคม 2493 ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระองค์ได้ทรงเปล่งพระบรมราชโองการว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" ทรงหลังทักษิณทกตั้งพระราชสัตยาธิษฐาน จะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจปกครองราชอาณาจักรไทยโดยทศพิธราชธรรมจริยา

ตลอดระยะเวลา 50 ปี ที่ทรงครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อประโยชน์

และความสุขของประชาชนชาวไทย โดยทรงยึดมั่นในทศพิธราชธรรม
อย่างเคร่งครัดตลอดมา เป็นการปฏิบัติตามพระบรมราชปณิธานใน
พระปฐมบรมราชโองการ ที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อ
ประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" ทุกประการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงเป็นพระธรรมิกราชา-
พระราชอาผู้ทรงอยู่ในธรรม-ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงครอง
แผ่นดินโดยธรรมอย่างแท้จริง

ทศพิธราชธรรมเป็นธรรมของพระราชาและนักปกครอง มีอยู่
10 ประการ คือ

1. ทาน การให้ ทั้งวัตถุทาน ธรรมทาน และอภัยทาน
2. ศีล ความประพฤติดีงาม งดเว้นจากการทำชั่วเสียหาย
ไม่ทำอะไรที่เป็นการไม่เหมาะสมไม่ควร
3. บริจาค การเสียสละ ยอมเสียสละประโยชน์ส่วนตน
เพื่อประโยชน์ส่วนรวม
4. อาชวะ ความตรง คือประพฤติซื่อตรง ไม่คิดทรยศต่อ
ประชาชนและประเทศชาติ
5. มัทวะ ความอ่อนโยน มีกายวาจาสุภาพอ่อนโยนต่อคน
ทั้งปวง
6. ตปะ ความเพียร เพียรปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสม่ำเสมอ
ไม่ลดละเบื้องหน้า มีความกล้าหาญ ไม่อ่อนแอย่อท้อ
7. อโภช ความไม่โกรธ ไม่ลุอำนาจของความโกรธและ
กระทำไปด้วยอำนาจของความโกรธ

8. อวิหิงสา การไม่เบียดเบียน ไม่ทำอะไรให้เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีจิตประกอบด้วยกรุณา คิดช่วยเหลือผู้อื่น

9. ขันติ ความอดทน มีความอดทนต่อความลำบาก ตราคร่ำทั้งปวง อดทนต่อถ้อยคำที่จาบจ้วงล่วงเกิน

10. อวิโรธนะ ความไม่ผิด จะทำอะไรก็ศึกษาพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด เมื่อรู้ว่าอะไรผิดก็ไม่ทำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีศัพทราชธรรมข้อ "อโกชยะ" คือ ความไม่โกรธอย่างเต็มเปี่ยม เพราะไม่ปรากฏว่าพระองค์ทรงแสดงความโกรธต่อผู้ใด ในเรื่องขันติ-ความอดทน ก็ทรงมีความอดทนต่อความยากลำบากตราคร่ำทั้งปวง ทรงอดทนต่อถ้อยคำที่จาบจ้วงล่วงเกิน

ในพระราชนิพนธ์เรื่อง "ความทรงจำในการตามเสด็จต่างประเทศทางราชการ" ของ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นขณะเมื่ออภิการบดีมหาวิทยาลัยเมลเบิร์น กำลังอ่านคำสดุดีพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก่อนจะถวายปริญญา ได้มีนักศึกษากลุ่มหนึ่งส่งเสียงเอะอะเหมือนโห่ป่นฮ่าอยู่ข้างนอก ข้อความบางตอนในพระราชนิพนธ์มีดังนี้. -

"ข้าพเจ้าข้า เลื่องดูพวกเราเห็นนั่งตัวแข็งไปตาม ๆ กัน ครั้นอธิการบดีอ่านคำสั่งผู้พระเกษรติจบลง ก็ถวายปริญญา ต่อจากนั้นก็ถึงเวลาที่พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จไปพระราชทานพระราชดำรัสที่เครื่องชยาเสียงกลางเวที ยังไม่ทันจะอะไร ก็มีเสียงโห่บ่นฮาดังขึ้นมาจากกลุ่ม "ปัญญาชน" ข้างนอกอีกแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีเสียงเฉียบหัวใจก็หวิว ๆ อย่างไม่พิกล รู้สึกสงสารพระเจ้าอยู่หัวจนทำอะไรไม่ถูก ไม่กล้าแม้แต่จะมองขึ้นดูพระพักตร์ท่านด้วยความสงสารและเห็นพระทัย ในที่สุดก็ฝืนใจมองขึ้นไปเพื่อถวายกำลังพระทัย แต่แล้วข้าพเจ้านั้นเองแหละที่เป็นผู้ได้กำลังใจกลับคืนมา เพราะมองดูท่านขณะที่ทรงพระดำเนินไปยังนกลางเวทีเห็นพระพักตร์สงบเฉยกันใดนั้นเอง คนที่อยู่ในหอประชุมทั้งหมดก็ปรบมือเสียงสนั่นหวั่นไหวคล้ายจะถวายกำลังพระทัยท่าน พอเสียงปรบมือเงียบลง คราวนี้ข้าพเจ้ามองขึ้นไปบนเวทีอีก ก็เห็นพระเจ้าอยู่หัวทรงเปิดพระมาลาที่ทรงคู้กับฉลองพระองค์ครุฑ แล้วหันพระองค์ไปโค้งคำนับคนกลุ่มที่ส่งเสียงอยู่ข้างนอกอย่างงดงามนำดูที่สุด พระพักตร์ยิ้มนิมิต ๆ พระเนตรมีแววเขาะหน่อข ๆ แต่พระสุรเสียงราบเรียบขึงนิก "ขอขอบใจท่านทั้งหลายเป็นอันมาก ในการต้อนรับอันอบอุ่นและสุภาพเรียบร้อย ที่ท่านแสดงต่อแขกเมืองของท่าน" รับเสียงเพียงเท่านั้นเองแล้วก็หันพระองค์มารับเสียงต่อกับผู้ที่นั่งฟังอยู่ในหอประชุม

ตอนนั้นข้าพเจ้าอยากจะหัวเราะออกมาดัง ๆ ด้วยความสะใจ เพราะเสียงฮานั้นเงียบลงทันทีราวกับปิดสวิทซ์ แล้วตั้งแต่นั้นก็ไม่มียอเลย ทุกคนทั้งข้างนอกข้างในต่างนั่งฟังพระราชดำรัสเฉย ท่าทางดู

ขบคิด ข้าพเจ้าเห็นว่าพระราชดำริวันนั้นดีมาก รับสั่งสด ๆ โดยไม่
ทรงใช้กระดาษเลข ทรงเล่าถึงวัฒนธรรมอันเก่าแก่ของไทยเราว่า
เรามีเอกราช มีภาษาของเราเอง มีตัวหนังสือซึ่งคิดค้นขึ้นใช้เอง
เราตั้งบทกฎหมายการปกครองของเราเอง ให้สิทธิเสรีภาพแก่
ประชาชนมา 700 ปีกว่ามาแล้ว ตอนนั้นข้าพเจ้าขำแทบแย่ เพราะ
หลังจากรับสั่งว่า ... 700 ปีกว่ามาแล้ว ... ทรงทำท่าเหมือน
เพิ่งนึกออก ทรงสะดุ้งนิด ๆ และทรงโค้งพระองค์อย่างสุภาพเมื่อ
ตรัสว่า ... ขอโทษ ... ลืมไป ... ตอนนั้นยังไม่มีประเทศ
ออกเตรเลียเลย... แล้วทรงเล่าต่อไปว่า แต่ไหนแต่ไรมาคนไทย
เรามีน้ำใจกว้างขวาง พร้อมทั้งจะให้โอกาสคนอื่นและฟังความเห็น
ของเขา เพราะเรามักใช้ปัญญาขบคิด ไตร่ตรองหาเหตุผลก่อนจึงจะ
ตัดสินใจว่าสิ่งใดเป็นอย่างไร ไม่สุ่มสี่สุ่มห้าตัดสินใจอะไรตามชอบโดยไม่
ใช้เหตุผล..."

"การที่นักศึกษาบางพวกทำตัวไม่น่าดูจนศาสตราจารย์ของเขา
เขาเองอาจต้องออกตัวว่าเป็นเด็ก ๆ แทนที่จะเรียกว่านักศึกษา
เห็นจะเป็นเพราะนักศึกษาเหล่านั้นนึกว่าพวกเขา มีเสรีที่จะแสดง
ความคิดความเห็นได้ตามใจชอบ ไม่ว่าความคิดเห็นนั้นจะถูกต้อง
ด้วยเหตุผลและสมควรแก่กาลเทศะหรือไม่นั้น เขาคิดไม่ออก เขา
ท่องจำไว้แต่อย่างเดียวว่า ถ้าเป็นนักศึกษาแล้วก็ต้องมีเสรีภาพ ก็
เลยใช้เสรีภาพอย่างเต็มที่ในวันนั้น

พอเสรีงานเลิกจบรับรองแล้ว เมื่อจะไปขึ้นรถพระที่นั่งกลับ
ก็จำต้องเสด็จผ่านคนกลุ่มนั้นอีก เขายังยืนคอยดูเราอยู่ที่เก่า แต่

อาภักภิรวิธาเปลี่ยนไปหมด บางคนก็หน้าเฉย ๆ เจื่อน ๆ ดูหลบตา
พวกเรา ไม่มีอาการมองอย่างประหลาดอีกแล้ว แต่บางพวกก็มีน้ำใจ
นักกีฬาพอที่จะยิ้มแฉ่งแจ่มใสโบกมือและปรบมือให้เราตลอดทางจน
ถึงที่ซึ่งรถพระที่นั่งจอดอยู่"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพุทธมามกะผู้เคร่งครัด
ทรงมีพระราชศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ได้ทรง
ศึกษาธรรม ทรงปฏิบัติธรรม และทรงเผยแผ่ธรรมตลอดเวลา

ในด้านการศึกษาธรรม เมื่อทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวทรงได้รับการศึกษาอบรมเรื่องพระพุทธศาสนาจาก
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้ทรงมีความรอบรู้และความ
เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบรรพชาอุปสมบทเป็น
พระภิกษุ เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2499 ถึงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2499
เป็นเวลา 15 วัน ในระหว่างที่ดำรงอยู่ในสมณเพศ พระภิกษุ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงบำเพ็ญสังฆกิจจุฬาส่งสามัญทั่วไ
เช่นทรงศึกษาพระธรรมวินัย เสด็จสู่พระอุโบสถ ทรงทำวัตรเป็น
ประจำ เสด็จทรงรับนิมิตบาตจากพุทธศาสนิกชนตามสถานที่ต่าง ๆ
ทั่วไป

ในด้านการปฏิบัติธรรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรง
ปฏิบัติราชธรรม คือธรรมของพระราชาอย่างเคร่งครัดตลอดเวลา
ทรงยึดมั่นในทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัตถุ 4 และจักรวรรดิวัตร 12

ฯพณฯ ศาสตราจารย์สัญญา ชรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี ได้บรรยายเรื่อง "พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในด้านศาสนา" มีข้อความบางตอนว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักปฏิบัติธรรม ทรงมีพระราชจริยาวัตรที่งดงาม ทรงมอบนิมิตต่อพระภิกษุสงฆ์โดยไม่เลือกชั้น พระองค์ทรงสนพระทัยและทรงปฏิบัติพระองค์ตามคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเคร่งครัด ทรงบำเพ็ญจิตภาวนาเป็นประจำ วันละ 40 นาที พระองค์ได้มีกระแสพระราชดำรัสในเรื่องการปฏิบัติธรรมว่า การปฏิบัติธรรมนั้น ไม่ใช่จะให้คุณค่าเฉพาะแก่ตัวผู้ปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังให้ผลแก่ผู้อยู่ข้างเคียงของผู้ปฏิบัติด้วย

ในเรื่องการเผยแผ่ธรรมะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเผยแผ่ธรรมะตลอดเวลา ทั้งโดยพระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตร ทั้งโดยพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส

พระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตรที่ทรงยึดมั่นอยู่ในธรรมตลอดเวลา ตามพระบรมราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" เป็นการเผยแผ่ธรรมะที่เป็นพระราชเนติแบบอย่างที่ดีที่สุด สมควรที่พวกเราชาวไทยผู้มีความจงรักภักดีควรจะเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทเท่าที่สามารถจะทำได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทพระราชดำรัสเกี่ยวกับเรื่องศาสนา ศีลธรรม คุณธรรม และจิตใจไว้มากมายในหลายโอกาส สมควรที่พวกเราชาวไทยผู้มีความจงรักภักดี

ควรจะสนใจศึกษาและน้อมเกล้า ๆ รับพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสไปปฏิบัติตาม เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแก่ตัวเราเอง แก่สังคมที่เราอาศัยอยู่แก่ประเทศชาติที่เรารัก

พระบรมราโชวาทที่พระราชทานให้แก่ประชาชนชาวไทย ในวันที่ 5 เมษายน 2525 ในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี มีความสำคัญเป็นพิเศษ

พระบรมราโชวาทที่พระราชทานในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ในวันที่ 5 เมษายน 2525 มีข้อความดังนี้

"การรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยให้ดำรงคงมั่นยืนยาวไป ถือว่าเป็นภารกิจอันสำคัญสูงสุด นอกจากต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาดสามารถและสุจริตเป็นธรรมแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนทั้งประเทศด้วย คือประชาชนแต่ละคนจะต้องชวนชาวสยามสร้างสรรค์ประโยชน์ และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน ๆ คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่ ๔ ประการ

ประการแรก คือ การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ ความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุกข์ิตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

คุณธรรม 4 ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความ สุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์"

ในฐานะที่ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ และมรดกอันล้ำค่าของชาติอย่างดียิ่งตลอดมา โดยทรงอุปถัมภ์ในทุกด้าน ทั้งในด้านศาสนธรรม ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้พระราชทานความอุปถัมภ์แก่ศาสนาอื่นในประเทศไทยที่มีคนไทยนับถือ ซึ่งได้แก่ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาซิกข์ โดยเฉพาะศาสนาอิสลามและชาวมุสลิม ได้รับพระราชทานความอุปถัมภ์ด้วยดีตลอดมา เพราะศาสนาอิสลามมีประชาชนนับถือมากเป็นที่สองรองจากพระพุทธศาสนา และเป็นศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่ใน 4 จังหวัดภาคใต้นับถือ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ผู้แทนองค์การศาสนาต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคล มีข้อความตอนหนึ่งว่า

"ศาสนาใด ๆ จะมีชื่อว่าอะไรก็ตาม ต้องส่งเสริมสนับสนุนกัน เพื่อความเป็นอยู่เป็นปึกแผ่นของสังคม"

พระมหากษัตริย์และพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทำให้คนไทยที่นับถือศาสนาต่างกันอยู่ร่วมกันด้วยความสงบ ไม่มีเหตุขัดแย้งและการทะเลาะวิวาทกันอย่างรุนแรงเหมือนในบางประเทศ ซึ่งคนชาติเดียวกันแต่นับถือศาสนาต่างกัน ได้ทะเลาะวิวาทกันอย่างรุนแรงถึงกับทำร้ายและฆ่ากัน

อาจจะกล่าวด้วยความภาคภูมิใจว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นองค์พระประมุขของชาติพระองค์เดียวที่ทรงให้ความอุปถัมภ์แก่ศาสนาต่าง ๆ เพราะไม่ปรากฏว่ามีประเทศใดที่พระมุขของประเทศนับถือศาสนาหนึ่ง แต่เป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์ศาสนาอื่นด้วย

พระบรมราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการ ที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" เป็นที่มาของอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ซึ่งรัฐบาลของ ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้ถือเป็นอุดมการณ์ของชาติ

ในพิธีถวายอาศิรวาทราชสดุดีเพื่อสร้างสรรค์แผ่นดินไทยให้เป็นแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ในวันจักรีมงคลที่ 5 พฤษภาคม 2528 ที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ฯพณฯ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้กล่าวถวายอาศิรวาทราชสดุดีมีข้อความบางตอนดังนี้

"รัฐบาลในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท อันมีข้าพระพุทธเจ้าเป็นนายกรัฐมนตรี ใคร่ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตน้อมนำแนวแห่งพระบรมราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการ มาดำเนินงานสนองพระเดชพระคุณ โดยกำหนดเป็นอุดมการณ์เพื่อสร้างสรรค์แผ่นดินไทยให้เป็นแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง"

คำว่า "แผ่นดินธรรม" นี้ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายคิดด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมว่า คือ แผ่นดินอันเป็นที่อยู่อาศัยของปวงชนผู้ปฏิบัติธรรม และมีวัฒนธรรมอันดีงาม ส่วน "แผ่นดินทอง" นั้น ก็คือ แผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากร และเจริญรุ่งเรืองด้วยเศรษฐกิจ เมื่อรวมกันเป็น "แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง" ย่อมมีความหมายอันงดงามว่า ผืนแผ่นดินไทยนี้เป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์มั่งคั่ง พรั่งพร้อมตามนัยดังกล่าว ทั้งด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ยังได้กล่าวนำข้าราชการ ทหาร ตำรวจ พลเรือนและมหาชนชาวไทย ถวายสักขีปฏิญาณต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีข้อความว่า

"พร้อมที่จะสนองพระมหากรุณาธิคุณด้วยความจงรักภักดี จะพยายามจนสุดความสามารถที่จะพัฒนาตนเอง หมู่บ้าน ชุมชนและประเทศชาติ ให้เป็นไปตามแนวแห่งพระบรมราชปณิธานตลอดไป"

อุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่สมดุลและผสมผสาน โดยมีการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน คือ การพัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนาด้านสังคม และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ตามคำขวัญที่ว่า "เร่งพัฒนาจิต คิดพัฒนาสังคม ระดมพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อความสัมฤทธิ์ผลแห่งอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง"

การพัฒนาจิตใจ มีเป้าหมายเพื่อให้เป็นผู้มีใจใฝ่พัฒนา ใฝ่หาความรู้ ใฝ่ทำความดี ใฝ่สร้างคุณธรรม โดยยึดศาสนาธรรมเป็นหลัก

การพัฒนาสังคม มีเป้าหมายเพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ดี สุขภาพอนามัยดี มีสิ่งแวดล้อมดี ใช้วิถีทางประชาธิปไตย

การพัฒนาเศรษฐกิจ มีเป้าหมายเพื่อให้มีอาชีพสุจริต มีความ
ซื่อสัตย์สุจริต มีการเลี้ยงชีพที่เหมาะสม มีการร่วมมือและช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกัน

พระมหากษัตริย์คุณคุณดวงตะวัน

พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เปรียบ
เสมือนดวงตะวัน ด้วยเหตุผลบางประการดังนี้

1. พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เปรียบเสมือนดวงตะวันที่ให้แสงสว่าง ชัดความมืด
2. พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เปรียบเสมือนแสงของดวงตะวันที่ส่องไปทุกหนทุกแห่งอย่างทั่วถึง
3. พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เปรียบเสมือนดวงตะวันที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้
4. พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เปรียบเสมือนดวงตะวันที่ให้พลังและแรงงาน
5. พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เกิดขึ้นจากพระบารมีและมีความบริสุทธิ์คุณคุณดวงตะวัน

พระมหากษัตริย์คุณเปรียบเสมือนดวงตะวันที่ให้แสงสว่าง

ชัดความมืด

ดวงตะวันมีบุญคุณอันยิ่งใหญ่แก่มนุษย์และโลก เพราะดวง
ตะวันให้แสงสว่างแก่มนุษย์และโลก ช่วยชัดความมืด

พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ดู
เดี๋ยวกับดวงตะวัน ที่ให้แสงสว่างคือปัญญาแก่บรรดาข้าราชการและ
ประชาชน ช่วยขจัดความมืด ซึ่งได้แก่ อวิชชา-ความไม่รู้ และมโหะ-
ความหลงผิด

พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า "นตถิ ปัญญา สมาอาภา-แสงใด
เสมอด้วยปัญญาไม่มี" เพราะปัญญาทำให้มนุษย์เป็นผู้รอบรู้ รู้ความจริง
ที่เป็นสังขารม รู้ว่าอะไรผิด อะไรถูก อะไรเป็นประโยชน์ อะไรไม่
เป็นประโยชน์ อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ

ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้มนุษย์เป็นผู้มีปัญญา คือ
การศึกษา เพราะการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้คนซึ่งเป็น
ทรัพยากรที่สำคัญ สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นทรัพยากรที่มีค่า
สามารถทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรม
ราโชวาทเกี่ยวกับการศึกษา มีข้อความบางตอนดังนี้

"การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความ
คิด ความประพฤติดี ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้
เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบไปด้วย
พลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศชาติก็ย่อม
ทำได้โดยสะดวกราบรื่น ได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว"

"การให้การศึกษานั้นกล่าวโดยวัตถุประสงค์ที่แท้จริง คือการ
สร้างสรรค์ความรู้ ความคิด พร้อมทั้งคุณสมบัติและจิตใจที่สมบูรณ์ให้

เกิดขึ้นในตัวบุคคล เพื่อช่วยให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่าง
มั่นคงและราบรื่น ทั้งสามารถบำเพ็ญประโยชน์สุขเพื่อตน เพื่อส่วน
รวมตามควรแก่อัตภาพ"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยอย่างยิ่ง
ในเยาวชนของชาติ ซึ่งเป็นทรัพยากรอันมีค่าและเป็นอนาคตของชาติ
ได้พระราชทานพระราชดำริสเกี่ยวกับเยาวชน มีข้อความบางตอน
ดังนี้

"เรื่องเยาวชนเป็นปัญหาใหญ่ เพราะเป็นปัญหาของอนาคต
แห่งชาติ ถ้าเยาวชนประพฤติตนเป็นอันธพาล ไม่เรียบร้อย มัวแต่ไป
ชोंงสุ่ม หาความสำราญอย่างง่าย ๆ อนาคตของชาตินับว่ามีคมมมาก
เราต้องหารากฐาน รากฐานแรกที่จะต้องแก้ไขนั้น เมื่อคุณแล้วก็อยู่ที่
การศึกษา และเมื่อคุณสัถิตีในทางด้านประชากร และในด้านการศึกษา
คือโรงเรียน ครู และจำนวนนักเรียนแล้ว ก็เป็นที่น่าวิตกไม่น้อย"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงจัดตั้งกองทุน "นวฤกษ์"
ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ในระดับประถมศึกษาและ
มัธยมศึกษา และพระราชทานทุน "ภูมิพล" และ "อานันทมหิดล" ใน
ระดับอุดมศึกษา

ฯพณฯ ศาสตราจารย์ สัญญา ชรรณศักดิ์ ประธานองคมนตรี
ได้กล่าวในปาฐกถาเรื่อง "ทศพิธราชธรรม" เกี่ยวกับมูลนิธิอานันท-
มหิดล ซึ่งเกิดขึ้นจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
มีข้อความตอนหนึ่งว่า

"มูลนิธิอานันทมหิดลนี้ทำงานอะไร ทำงานส่งเสริมศิลป
วิทยาการขั้นสูงของชาติ โดยกระทำการคัดเลือกบุคคลผู้
ปรากฏผลงานแล้วว่ามีสติปัญญา เชื่อม มีคุณธรรมดี เอามาคัดเลือก
โดยสถาบันการศึกษาขั้นสูง 5 - 6 ฝ่ายด้วยกัน คัดเลือกรับพระ
ราชทานทุนไปศึกษาวิชาการศึกษาขั้นสูงต่อยังต่างประเทศ และเท่าที่
ปรากฏส่วนมากไปศึกษาเอาดอกเตอร์ด็อกเตอร์หรือปริญญาเอกทั้งสิ้น
ตั้งแต่นั้นมาจนกระทั่งทุกวันนี้ เราได้อาจารย์แพทย์ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ
จริง ๆ มาแล้ว โดยทุนอานันทมหิดลถึง 18 คน กำลังศึกษาแพทย-
ศาสตร์ขั้นสูงอยู่อีก 12 คน ฝ่ายวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์
สำเร็จกลับมาแล้ว 17 คน กำลังศึกษาอยู่อีก 6 คน ฝ่ายเกษตร
ศาสตร์สำเร็จกลับมาแล้ว 5 คน กำลังศึกษาอยู่อีก 7 คน ฝ่าย
ธรรมศาสตร์และอักษรศาสตร์สำเร็จกลับมาแล้ว 7 คน กำลังศึกษา
อยู่อีก 6 คน ทุนนี้มาจากไหน มาจากพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์
ทรงริเริ่มตั้งขึ้นก่อนเพื่อจะเพาะอาจารย์ เพราะท่านทรงพระราช
ดำริเห็นการณ์ไกลว่า ประเทศชาติใดถ้าขาดศิลปวิทยาขั้นสูงแล้ว
ก็จะเจริญสู้ประเทศอื่นเขาไม่ได้ เฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย
เรามีคนดี มีฝีมือ คือสติปัญญาคนไทยดี ไม่แพ้ชาวประเทศไหนเลย
และมีฝีมืออย่างหมอของเรานี้นับว่าได้มาตรฐานเทียบเท่าอารย-
ประเทศทั่วโลก และยังส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้เกิดอาจารย์สืบต่อกัน
ไป เพราะเหตุว่าจะส่งทุก ๆ คนไปเมืองนอกก็ไม่ไหว ก็ต้องเอาคน
ที่เด่นกลับมาเป็นครูสอนคนอื่น ๆ ต่อไป ทุนทรัพย์เริ่มแรกเป็นของ
ส่วนพระองค์ แล้วต่อ ๆ มาคนอื่น ๆ เห็นผลงานนี้ก็เกิดศรัทธา

บริจาดทรัพย์โดยเสด็จพระราชกุศลเพิ่มพูนขึ้นเป็นอันมาก เวลานี้เรามีทุนอยู่แล้ว แม้ว่าเราจะปิดทองหลังพระ มีอยู่ถึง 52 ล้าน ซึ่งเป็นทุนสำหรับเก็บดอกผลส่งลูกหลานของท่านที่แท้จริง ๆ ออกไปเรียนต่อให้เป็นดอกเตอร์ในทางต่าง ๆ เพื่อจะกลับมาสอนลูกหลานต่อ ๆ ไปอีก นี่เป็นพระราชดำริเริ่มแรกและก็ทรงกำกับกับการตลอดมาจนบัดนี้ ข้อนี้ไม่ค่อยมีใครรู้นอกจากกลุ่มนักศึกษาทุนอาณันทมหิดล ซึ่งปีหนึ่งเขาก็พบกันครั้งหนึ่งทั้งหมด ทั้งเกษตร ทั้งวิศวะ ทั้งวิทยาศาสตร์ ทั้งธรรมศาสตร์ และอื่น ๆ นี่แหละเป็นผลงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ในการส่งเสริมการศึกษาชั้นสูงของชาติ"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทหารที่ปฏิบัติหน้าที่ในท้องถื่นทูลกระหม่อม ได้ร่วมมือกับราษฎรก่อสร้างโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สร้างโรงเรียนร่วมเกล้า โดยพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นทุนริเริ่ม และได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดโรงเรียนร่วมเกล้าแห่งแรกที่บ้านหนองเค็ง ต.ดงหลวง อ.นาแก จ.นครพนม เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2516 และยังได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงเรียนชายแดนสำหรับเด็กชาวเขานั้น ซึ่งมีชื่อเรียกว่า "โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนในวัด โดยอาราธนาพระสงฆ์มาเป็นครูอบรมศีลธรรมแก่เด็กและช่วยสอนวิชาสามัญที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เพื่อให้วัดและพระสงฆ์ได้มีส่วนช่วยเหลือการศึกษาของ

ประเทศชาติดังเช่นในสมัยโบราณ และเพื่ออบรมสั่งสอนเยาวชนให้มึ
ทั้งความรู้คู่กับคุณธรรม โรงเรียนแรกในจำนวน 4 โรงเรียน
ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันคือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ประดิษฐ์ อ.เมือง
จ.สมุทรปราการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงริเริ่มโครงการพระ
ดาบส ซึ่งเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน โครงการนี้เริ่มดำเนิน
การในเดือนสิงหาคม 2518 ณ บ้านเลขที่ 384-386 ถนนสามเสน
กรุงเทพมหานคร เป็นโครงการตามพระราชดำริที่มุ่งฝึกสอนวิชาชีพ
ผู้ที่มีความตั้งใจจนขาดความรู้ แต่ประสบปัญหาว่าระดับการ
ศึกษาต่ำ ด้วยเหตุที่ไม่มีทุนทรัพย์สำหรับศึกษาต่อหลังจากสำเร็จการ
ศึกษาภาคบังคับแล้ว ได้เข้ารับการฝึกอบรมวิชาช่างไฟฟ้าและวิชา
ช่างเครื่องยนต์จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่จะมอบความรู้ให้เป็นวิทยาทาน
โดยไม่หวังเงินค่าตอบแทนแต่ประการใด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรม
ราโชวาทในพิธีทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของ 5
มหาวิทยาลัย ในวันที่ 3 ตุลาคม 2533 ณ ศาลาดุสิตาลัย ท้าม
กลางผู้เข้าเฝ้าฯ กว่า 200 คน ที่ประกอบด้วยคณะผู้บริหารและสภ
คณาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยศิลปากร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และราช
วิทยาลัยสัตวแพทย มีสาระสำคัญดังนี้

"มหาวิทยาลัยมุ่งจะสอนนักศึกษาให้เป็นคนเก่ง เช่น ในด้าน
วิชาการ ความคิดริเริ่ม ความกล้าหาญ ในความกระตือรือร้นที่จะ

ก้าวหน้า การสอนคนให้เก่งนั้นดูจะเห็นว่ามีดี แต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนแล้ว อาจจะทำให้เกิดบกพร่องในตัวบุคคลได้ไม่น้อย ที่สำคัญ 1. บกพร่องในความคิดพิจารณาที่รอบคอบและกว้างไกล เพราะใจร้อนเร่งจะทำการให้เสร็จโดยเร็ว เป็นเหตุให้การทำงานผิดพลาด ชัดช้องล้มเหลว 2. บกพร่องในความนับถือและเกรงใจผู้อื่น เพราะถือว่าตนเป็นเลิศ เป็นเหตุให้เข่อหิ่ง มองข้ามความสำคัญของบุคคลอื่น และมักก่อความขัดแย้งทำลายไมตรีจิตมิตรภาพตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างกัน 3. บกพร่องในความมี信義สัจพอดเหมาะพอดีในการกระทำทั้งปวง เพราะมุ่งหน้าแต่ทำตัวให้เด่นให้ก้าวหน้า เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบ 4. บกพร่องในจริยธรรมความรู้จักผิดชอบชั่วดี เพราะมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตัวให้เพิ่มพูนขึ้น เป็นเหตุให้ทำความผิด ความชั่วทุกจริตได้โดยไม่รู้ลึกลับสะอึกสะเทือน

ผู้ที่มีจุดบกพร่องดังกล่าวนี้ เห็นกันอยู่ว่ามักจับเหตุจับผลจับหลักการไม่ถูกส่วนใหญ่จึงประสบปัญหาและความผิดพลาด ไม่อาจสร้างความสำเร็จก้าวหน้าที่ยั่งยืนแท้จริงให้แก่ตนเองกับบ้านเมืองได้ตามเป้าหมาย ดังนั้น นอกจากจะสอนคนให้เก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดี พร้อมกันไปด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพพร้อม คือ ทั้งเก่ง ทั้งดีมาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประดับประดาหน้า ความเก่ง ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่อ่านวยผลเป็นประโยชน์อันพึงประสงค์ แต่ฝ่ายเดียว

ถ้ามหาวิทยาลัยทั้งหลายร่วมมือกันสร้างความเก่งความดีให้เกิด
พร้อมกันในตัวนักศึกษาได้ อีกไม่นานความผิดพลาดสืบสนรวมทั้งปัญหา
ขัดข้องนานาประการในบ้านเมืองเราจะทุเลาลดน้อยลง และความ
เจริญก้าวหน้าที่จะแท้จริงจะเกิดขึ้นได้รวดเร็วกว่าที่เราเร่งร้อนกระทำอยู่
ในเวลานี้"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงริเริ่มให้มีการจัดทำสารา-
นุกรมไทยสำหรับเยาวชน เพื่อให้เยาวชนของชาติมีหนังสือที่ดีสำหรับ
ค้นคว้าแสวงหาความรู้ที่สมบูรณ์ด้วยวิชาการทุกสาขาวิชา และแสดง
ให้ผู้อ่านเห็นด้วยว่าวิชาต่าง ๆ นั้นมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สามารถ
ช่วยครูสอนนักเรียน พ่อแม่สอนลูก พี่สอนน้อง หรือผู้อ่านสอนตนเอง
ทรงกำหนดให้แบ่งเป็นเนื้อหาสาระในสารานุกรมออกเป็น 3 ส่วน
ส่วนแรกเป็นความรู้สำหรับเด็กวัยระหว่าง 8 - 10 ขวบ ส่วนที่สอง
สำหรับเยาวชน 12 - 13 ปี อันเป็นระยะอายุที่อยากรู้หรืออยากเห็นและ
สนใจในวิชาการต่าง ๆ และส่วนที่สามให้บรรจุความรู้สำหรับเยาวชน
ตั้งแต่ 14 ปี ขึ้นไป รวมทั้งผู้ใหญ่ที่ออกจากโรงเรียนแล้ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริส
ถึงพระราชประสงค์อันสำคัญในการจัดทำสารานุกรมไทยสำหรับ
เยาวชนไทย มีข้อความบางตอนดังนี้

"สารานุกรมนี้จุดประสงค์อันแรกสำคัญที่สุดก็คือ ให้ผู้ใช้สารา-
นุกรมนี้เกิดความรู้สึกว่าโลกนี้นับเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โลกหมายถึง
โลกความรู้ โลกกลม โลกของวิทยาศาสตร์ และโลกของวิชาต่าง ๆ
อันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าได้ความคิดอันนี้

อย่างหนึ่งก็จะเกิดความรู้สึกว่าชีวิตของคนจะต้องอยู่ในส่วนรวม และจะต้องพยายามปฏิบัติเพื่อส่วนรวม ศิลปะดนตรีก็ต้องรวมกับวิทยาศาสตร์ซึ่งคนทั่ว ๆ ไปไม่เข้าใจ แต่ถ้าอ่านสารานุกรมแล้วก็จะเข้าใจ ก็เกิดความเชื่อถือ"

พระมหากษัตริย์คุณเปรียบเสมือนแสงของดวงตะวัน
ที่ส่องไปทุกหนทุกแห่งอย่างทั่วถึง

ดวงตะวันได้ให้แสงสว่างแก่มนุษย์และโลกทุกหนทุกแห่งอย่างทั่วถึง โดยปราศจากอคติ ปราศจากการเลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ว่าจะอยู่ในกรุงหรือในชนบท ไม่ว่าจะที่บ้านของคนรวยหรือบ้านของคนจน ต่างก็ได้รับแสงสว่างจากดวงตะวันอย่างทั่วถึง

พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ดุจเดียวกับแสงของดวงตะวัน ที่ครอบคลุมถึงคนไทยทั่วประเทศ ในทุกจังหวัด แม้แต่ในถิ่นทุรกันดารที่ห่างไกลจากการคมนาคม และแก่คนไทยทุกกลุ่ม ทุกอาชีพ ทุกศาสนา ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานที่ ทั้งที่อยู่ในประเทศไทยและในต่างประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเยี่ยมเยียนประชาชนในทุกจังหวัดของประเทศไทย เพื่อทรงศึกษาความทุกข์สุขและปัญหาต่าง ๆ ของประชาชน ทรงถือเป็นพระราชภาระที่จะทรงรับรู้ทุกข์สุขด้วยพระเนตรพระกรรณของพระองค์เอง พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ต่อปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนอย่างใกล้ชิด ได้ทรงมีพระราช

ปฏิสันถารกับประชาชนอย่างไม่ทรงถือพระองค์ ในบางครั้งจะประทับ
ลงรับสั่งกับประชาชน แม้จะเป็นเวลาตอนเที่ยงที่แดดร้อน

ประชาชนได้มาเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อย่างเนืองแน่น ด้วยความจงรักภักดี แม้จะต้องรอคอยรับเสด็จเป็น
เวลาหลายชั่วโมง ผู้ที่มาเฝ้ามีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ บางคนมีอายุถึง
130 ปี ทุกคนที่ได้เข้าเฝ้าต่างก็มีความปลื้มปิติและซาบซึ้งในพระมหา
กรุณาธิคุณ หลายคนถึงกับน้ำตาไหล หลายคนได้นำของขึ้นทูลเกล้า ฯ
ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการเสด็จจังหวัดนครศรี-
ธรรมราช มีราษฎรผู้หนึ่งทูลเกล้า ฯ ถวายเบ็ดซึ่งมี 4 ขา ในการ
เสด็จจังหวัดภูเก็ต ได้มีราษฎรผู้หนึ่งทูลเกล้า ฯ ถวายกุ่ม เพื่อจัดเป็น
เครื่องเสวยพื้นเมือง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราช
ดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังทำน้ำค้ำบลท่าเรือเพื่อทรงปลอ่อกุ่ม
ให้มีชีวิตอยู่ต่อไป แสดงถึงน้ำพระทัยที่เปี่ยมด้วยพระเมตตาที่มีต่อ
สรรพสัตว์

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทาน
พระราชดำรัสเกี่ยวกับการเสด็จเยี่ยมราษฎรของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว มีข้อความตอนหนึ่งว่า

"ข้อสำคัญรับสั่งว่า ต้องเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจของราษฎร ให้
เขามีความสนิทสนมพอที่ราษฎรออกปากเล่าความทุกข์ของเขาให้ฟัง
ได้ และพระองค์ท่านก็ปฏิบัติพระองค์เป็นตัวอย่าง ทำให้ข้าพเจ้ารู้จัก
การทำคนใกล้ชิดกับราษฎร เช่น เวลาที่พระราชปฏิสันถารกับราษฎร

ซึ่งเป็นชั่วโมง ๆ ที่เด็ชว ทรงคุยกับราษฎรนี้ก็ไม่โปรดทรงอื่น ทรง
ถือชนบชธรรมเนียมไทยที่ไม่ฮั้นค้ำผู้เฒ่าผู้แก่ จะประทับลงรับสั่งกับ
ราษฎรเสมอมา แม้จะเป็นตอนเท่ชงแศดร้อน ซึ่งข้าพเจ้าก็เห็นพระ
จริชาวัตรนี้มาตั้งแต่ต้นรัชกาลแล้ว"

การเสด็จเยี่ยมเยือนราษฎรในจังหวัดต่าง ๆ ทำให้พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบถึงความทุกข์สุขและปัญหาต่าง ๆ ของ
ราษฎร ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพด้านการเกษตร จึงทรงหาวิธีแก้ไขเรื่อง
แหล่งน้ำ ที่ดินทำกิน พัฒนาอาชีพการเกษตร ตลอดจนอาชีพเสริม
ทรงคิดค้นและพัฒนาวิทยาการต่าง ๆ เพื่อหาทางปรับปรุงและยกระดับ
ความเป็นอยู่ของพสกนิกร ทั้งในถิ่นทุรกันดาร ห่างไกล และในเมือง
ทั่วประเทศที่ประสบปัญหาต่าง ๆ ให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้เกิดโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริจำนวนมากมาช

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีอยู่มากมายหลายสาขา
หลายประเภท ในระยะแรกมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป ดังนี้.-

1. โครงการตามพระราชประสงค์ หมายถึง โครงการซึ่ง
ทรงศึกษาทดลองปฏิบัติเป็นส่วนพระองค์ ทรงศึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญ
ในวงงาน ทรงแสวงหาวิธีทดลองปฏิบัติ ทรงพัฒนาและส่งเสริมแก้ไข
ดัดแปลงวิธีการเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูแลผลผลิตทั้งในพระราชฐาน
และนอกพระราชฐาน ซึ่งต้องทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการ
ดำเนินงานทดลองจนกว่าจะเกิดผลดี ต่อมาเมื่อทรงแนพระทัยว่าโครง
การนั้น ๆ ได้ผลดี เป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง จึงโปรด
เกล้า ๆ ให้รัฐบาลเข้ามารับงานต่อในภายหลัง

2. โครงการหลวง พระองค์ทรงเจาะจงดำเนินการพัฒนา และบำรุงรักษาต้นน้ำลำธารในบริเวณป่าเขาในภาคเหนือ เพื่อ บรรเทาอุทกภัยในที่ลุ่มล่าง ด้วยเหตุที่พื้นที่เหล่านี้เป็นเขตแดนชาว ไทยภูเขา จึงทรงมีโอกาพัฒนาชาวเขา ชาวดอยให้อยู่ดีกินดี ให้ เลิกการปลูกฝิ่น เลิกการตัดไม้ทำลายป่า ทำไร่เลื่อนลอย และเลิก การค้าไม้เถื่อน ของเถื่อน อาวุธยุทโธปกรณ์นอกกฎหมาย ทรงพัฒนา ช่วยเหลือให้ปลูกพืชหมุนเวียนที่มีคุณค่าสูง ขนส่งง่าย ปลูกข้าวไร่และ เลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค รวมคุณค่าผลผลิตแล้วให้ได้คุ้มค่าแทนการ ปลูกฝิ่น ทั้ง ๆ ที่งานของโครงการนี้จะกินเวลาชยาวนานกว่าจะเกิด ผลก็เป็นเวลานานนับสิบปี การดำเนินงานจะยากลำบากสักเพียงใด ก็มีได้ทดลอง การพัฒนาค่อย ๆ ได้ผลดีขึ้น ๆ ชาวเขา ชาวดอยจึง มีความจงรักภักดีเรียกพระองค์ว่า "พ่อหลวง" และเรียกสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถว่า "แม่หลวง" โครงการของ ทั้งสองพระองค์จึงเรียกว่า "โครงการหลวง"

3. โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ หมายถึง โครงการที่พระองค์ได้พระราชทานข้อแนะนำและแนวพระราชดำริ ให้เอกชนไปดำเนินการ ด้วยกำลังเงิน กำลังปัญญา และกำลัง แรงงาน พร้อมทั้งการติดตามผลงานให้ต่อเนื่องโดยภาคเอกชน เช่น โครงการพัฒนาหมู่บ้านสหกรณ์เนินดินแดง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งสโมสรโรตารีแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัด และดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ โครงการพจนานุกรม โครงการ สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เป็นต้น

4. โครงการตามพระราชดำริ โครงการประเภทนี้เป็นโครงการที่ทรงวางแผนพัฒนา ทรงเสนอแนะให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามพระราชดำริ โดยพระองค์เสด็จ ฯ ร่วมทรงงานกับหน่วยงานของรัฐบาล ซึ่งมีทั้งฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหาร โครงการตามพระราชดำรินี้ในปัจจุบันเรียกว่า "โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" มีกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะที่เป็นโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้ดำเนินการเสร็จสิ้นภายในระยะสั้น และระยะยาวที่มีเวลามากกว่า 5 ปี ขณะเดียวกันก็มีลักษณะที่เป็นงานด้านวิชาการ เช่น โครงการเพื่อการศึกษา ค้นคว้าทดลองหรือโครงการที่มีลักษณะเป็นงานวิจัย เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เป็นชั้นเป็นตอนอย่างละเอียดก่อนทุกครั้ง ในการจัดวางแผนโครงการใดโครงการหนึ่งก่อนจะมีพระราชดำรินั้น มีขั้นตอนต่าง ๆ พอจะกล่าวได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูล ก่อนจะเสด็จพระราชดำเนินยังพื้นที่ใด ๆ นั้น จะทรงศึกษาข้อมูลจากเอกสารและแผนที่ต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้ทราบถึงสภาพในท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างละเอียดก่อนเสมอ

2. การหาข้อมูลในพื้นที่ เมื่อเสด็จฯ ถึงพื้นที่นั้น ๆ ก็จะทรงหาข้อมูล รายละเอียดเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลล่าสุด อาทิเช่น

2.1 ทรงสอบถามประชาชนถึงการประกอบอาชีพ สภาพหมู่บ้าน ภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ ทางน้ำ ฯลฯ

2.2 ทรงสำรวจพื้นที่ เสด็จฯ ทอดพระเนตรพื้นที่จริงที่
คาดว่าจะควรจะดำเนินการพัฒนาได้

2.3 ทรงสอบถามเจ้าหน้าที่ เมื่อทรงศึกษาข้อมูลจาก
เอกสารและทรงได้ข้อมูลจากพื้นที่จริงแล้ว ก็จะทรงปรึกษากับ
เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ถึงความเหมาะสมความเป็นไปได้อีกครั้งหนึ่ง
พร้อมทั้งทรงคำนวณวิเคราะห์ทันทีด้วยว่า เมื่อดำเนินการแล้วจะได้
ประโยชน์อย่างไร และคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่เพียงใด อย่างไร
แล้วจึงพระราชทานพระราชดำริให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไปพิจารณา
ในพื้นที่รายละเอียดตามขั้นตอนต่อไป

3. การศึกษาข้อมูลและการจัดทำโครงการ เมื่อเจ้าหน้าที่
ผู้เกี่ยวข้องได้รับพระราชทานพระราชดำริแล้ว ก็จะไปศึกษาข้อมูล
รายละเอียดต่าง ๆ อีกครั้งหนึ่ง เพื่อประกอบการจัดทำโครงการ
ให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้

อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มี
พระราชดำรัสอยู่เสมอว่าพระราชดำริของพระองค์เป็นเพียงข้อ
เสนอแนะเท่านั้น เมื่อรัฐบาลได้ทราบแล้วก็ควรไปพิจารณาวิเคราะห์
ถกกันกรองตามหลักวิชาการก่อน เมื่อมีความเป็นไปได้และมีประโยชน์
คุ้มค่าและเห็นสมควรทำ ก็เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาตัดสินใจเองและ
ในกรณีที่วิเคราะห์พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมก็ล้มเลิกได้

4. การดำเนินงานตามโครงการ เมื่อจัดทำโครงการเสร็จ
เรียบร้อยและผ่านการพิจารณาจากหน่วยเหนือตามลำดับขั้นตอน จน
ถึงการอนุมัติโครงการและงบประมาณแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะ

ดำเนินการปฏิบัติงานในทันที โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อ
ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)
เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานและประสานแผนต่าง ๆ ให้
แต่ละหน่วยงานได้ดำเนินการสนับสนุนสอดคล้องกัน และ/หรืออาจจัด
ตั้งองค์กรกลางที่ประกอบด้วยแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้ควบคุมดูแล
ให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ

5. การติดตามผลงาน ในการติดตามผลการดำเนินงานนั้น
แต่ละหน่วยงานรวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะได้มีการติดตามประเมินผล
เป็นระยะ ๆ แต่ที่สำคัญคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จ ฯ
กลับไปยังโครงการนั้น ๆ ด้วยทุกครั้งเมื่อมีโอกาส เพื่อทอด
พระเนตรความก้าวหน้าและติดตามผลงานต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วย
ความเรียบร้อย ในกรณีที่เกิดมีอุปสรรคต่าง ๆ ก็จะทรงชี้แนะ
แนวทางแก้ไขปัญหานั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไป

หลักการที่สำคัญประการหนึ่งของโครงการอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ คือ "การพึ่งตนเอง" จะต้องพัฒนาให้ประชาชนสามารถ
อยู่ในสังคมได้ตามสภาพและสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ดังพระราช
ดำรัสตอนหนึ่งซึ่งขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ คือ

"การเข้าใจถึงสถานการณ์ของผู้ที่เราจะช่วยเหลือนั้นเป็นสิ่ง
สำคัญที่สุด การช่วยเหลือให้เขาได้รับสิ่งที่เขาควรจะได้รับตามความ
จำเป็นอย่างเหมาะสม จะเป็นการช่วยเหลือที่ได้ผลดีที่สุด เพราะ

ฉะนั้นในการช่วยเหลือแต่ละครั้งแต่ละกรณี จำเป็นที่เราจะพิจารณาถึงความต้องการและความจำเป็นก่อน และต้องทำความเข้าใจกับผู้ที่เราจะช่วยให้เข้าใจด้วยว่าเขาอยู่ในฐานะอย่างไร สมควรที่จะได้รับความช่วยเหลืออย่างไร เพียงใด อีกประการหนึ่งในการช่วยเหลือนั้น ควรยึดหลักสำคัญว่าเราจะช่วยเหลือเขาเพื่อให้เขาสามารถช่วยเหลือตนเองได้ต่อไป"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้ทรงริเริ่มโครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ในบริเวณสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เพื่อทำการศึกษาค้นคว้าวิจัย ทดลอง สาธิตทางด้านการเกษตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่แนวคิดใหม่ ๆ ด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร

โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา ประกอบด้วยโครงการต่าง ๆ หลายโครงการ อาทิ โครงการแปลงนาสาธิต โครงการโรงสีข้าวตัวอย่าง โครงการจัดสร้างห้องฉาย โครงการโรงบดกลบ โครงการโรงโคนม โครงการโรงนมผง โครงการเพาะเลี้ยงปลา น้ำจืด โครงการเพาะเลี้ยงเห็ด โครงการโรงงานผลิตน้ำผลไม้

พลอากาศเอก หะริน หงสกุล อธิบดีประธานรัฐสภา ได้กราบบทวาสนพระพรชัยมงคล ในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม 2523 มีข้อความบางตอนดังนี้

"ไม่มีพระราชวังไหนในโลกเหมือนพระตำหนักจิตรลดาและบริเวณสวนจิตรลดา ที่เต็มไปด้วยบ่อเลี้ยงปลาและไร่นาทดลอง อีกทั้งมองโคนม ผสมด้วยโรงสี และโรงงานหลายหลาก จึงพูดได้อย่าง

เติมปากว่า ในประเทศไทยไม่มีช่องว่างระหว่างเกษตรกรกับพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงทำงานอย่างหลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดินด้วยพระองค์เอง"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำหน้าที่เสมือน "พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต" เพื่อเป็นศูนย์รวมการศึกษา ค้นคว้า ทดลองวิจัย แสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการประกอบอาชีพของราษฎรที่อาศัยอยู่ในสภาพภูมิประเทศนั้น และเมื่อค้นพบวิธีอันจนได้ผลแล้ว ก็จะนำผลที่ได้ไป "พัฒนา" ราษฎรในหมู่บ้านใกล้เคียงจนกระทั่งขยายผลแก่กระจายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ เพื่อให้ผลสำเร็จ ราษฎรต่อไป ในปัจจุบันมีศูนย์ศึกษาการพัฒนา 6 ศูนย์ กระจายอยู่ในภาคต่าง ๆ ทั้ง 4 ภาค คือ

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินชื่อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา งานหลักคือ การค้นคว้าทดลอง สาธิตเกี่ยวกับการพัฒนาที่ทำกินของราษฎร ให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของพืชหลายชนิด

2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์ฯ นี้มุ่งเน้นการศึกษาแนวทาง วิธีการที่จะพัฒนาเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม โดยพยายามหาวิธีการให้เกษตรกรมีส่วนในการปลูก ปรับปรุง และรักษา สภาพป่า พร้อมกับมีรายได้และผลประโยชน์จากป่าด้วย ในขณะเดียวกัน

3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เป็นศูนย์ฯ ที่มีเป้าหมายในการศึกษา ค้นคว้า เพื่อพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อม ประมงชายฝั่ง เพื่อให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตเพื่อการพึ่งตนเองในระยะยาว

4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ งานหลักของศูนย์ฯ คือ การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมของการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ รวมทั้งรูปแบบการพัฒนาต่าง ๆ ที่ทำให้เกษตรกรพึ่งตนเองได้ โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม

5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เป็นศูนย์ฯ ที่มีเป้าหมายในด้านการศึกษาวิจัยดินพुरुในภาคใต้ ให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรกรรมให้ได้มากที่สุด

6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นศูนย์ฯ ที่มีเป้าหมายพัฒนาอาชีพต่าง ๆ ทั้งทางเกษตร อุตสาหกรรมในครัวเรือน และการพัฒนาหมู่บ้านตัวอย่าง

พระมหากษัตริย์คุณเปรียบเสมือนดวงตะวัน
ที่ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้

ดวงตะวันได้ช่วยให้มนุษย์ สัตว์ ต้นไม้ และพืชต่าง ๆ ที่มีชีวิต สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เปรียบเสมือนดวงตะวันที่ช่วยให้ราษฎรเป็นจำนวนไม่น้อย สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ มีสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง โดยเฉพาะราษฎรที่ต้องประสบโรคภัยไข้เจ็บ และราษฎรที่ต้องประสบภัยธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ประกอบพระราชกรณียกิจนานัปการในด้านการแพทย์ การสาธารณสุขและการสังคมสงเคราะห์ โดยมีพระราชประสงค์ที่จะให้ประชาชนของพระองค์ พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง พ้นจากความทุกข์ยากเดือดร้อนที่เกิดจากภัยธรรมชาติและ ความยากจนขาดแคลน ให้มีชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะให้ประชาชนมีสุขภาพดีถ้วนหน้า เพราะจะเป็นปัจจัยอันสำคัญในการเอื้ออำนวยให้บ้านเมืองได้เจริญรุดหน้าอย่างเต็มที่ ได้พระราชทานโรงพยาบาลแก่หน่วยพยาบาลเคลื่อนที่ กระทรวงสาธารณสุข เพื่อไว้ใช้รักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยในถิ่นทุรกันดาร และพระราชทานเรือ

เวชพาทน์ บรรทุกเวชภัณฑ์ต่าง ๆ พร้อมทั้งแพทย์ในเรือ เพื่อเป็นหน่วยพยาบาลเคลื่อนที่สำหรับรักษาพยาบาล และช่วยเหลือประชาชนที่อยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลองชนบท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำรัสกับหลวงพยุงเวชศาสตร์ อธิบดีกรมสาธารณสุข ในวันที่ 6 เมษายน 2493 ว่า "คุณหลวง วัลโรคเด็ยวันมีข้าราชการโรคนั้นได้โดยเด็ดขาดหรือยัง ยากอะไรขาด ถ้าต้องการฉันจะหาให้อีก ฉันอยากเห็นกิจการแพทย์ของเมืองไทยเราเจริญมาก ๆ"

พระราชดำรัสที่อัญเชิญมาแสดงให้เห็นถึงความสนพระราชหฤทัยในกิจการสาธารณสุขและสุขภาพอนามัยของประชาชน เป็นการเจริญรอยตามสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ผู้ทรงได้รับการยกย่องเทิดทูนพระเกียรติว่าเป็น "พระบิดาแห่งการแพทย์ไทย" และ "พระบิดาแห่งการสังคมสงเคราะห์"

ใน พ.ศ. 2511 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานศูนย์ฝึกอาชีพพระราชทานทหารพิการจากสมรภูมิ ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพและฝึกอาชีพทหารพิการ พระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ได้ช่วยให้ทหารที่พิการจากสมรภูมิไม่ถูกทอดทิ้ง สามารถมีชีวิตอยู่ได้โดยมีอาชีพและรายได้ เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว มีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแก้ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บที่แพร่ระบาดแก่ราษฎรอยู่เสมอ อาทิ เมื่อคราวเกิดโรคโปลิโอและโรคอหิวาตกโรคระบาดขึ้นในประเทศไทย ทรงเป็นผู้นำในการต่อต้านโรคร้ายนี้ ทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อซื้อเครื่องมือฉีดยาป้องกันอหิวาตกโรคแบบใหม่ และรักษาผู้ป่วยโดยไม่คิดมูลค่า รวมทั้งจัดตั้งคลินิกสำหรับผู้ป่วยโปลิโอโดยเฉพาะอีกด้วย นอกจากโรคระบาดนี้แล้ว ยังได้ทรงเห็นว่าโรคเรื้อนเป็นโรคร้ายที่สังคมรังเกียจและสร้างความทุกข์ทรมานใจแก่ผู้ป่วยเป็นอย่างมาก จึงทรงมุ่งมั่นที่จะขจัดความทุกข์ชากเคียดร้อนแก่ราษฎร โดยทรงวางโครงการควบคุมโรคเรื้อนมิให้แพร่ระบาดยิ่งกว่านี้ ได้พระราชทานทรัพย์เป็นทุนริเริ่มรักษาและควบคุมโรคเรื้อนร่วมกับเงินที่ประชาชนบริจาคโดยเสด็จพระราชกุศล ได้จัดตั้ง "มูลนิธิราชประชาสมาสัย" เพื่อสงเคราะห์แก่ผู้ป่วยโรคเรื้อน และจัดตั้งโรงเรียนสำหรับบุตรหลานของผู้ป่วยสิ้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จไปเยี่ยมผู้ป่วยโดยไม่ทรงรังเกียจเลยแม้แต่หนึ่ง จนในที่สุดมูลนิธินี้ก็เจริญเติบโตด้วยพระบารมีและแรงศรัทธาสนับสนุนทุนทรัพย์จากประชาชน สามารถขยายสาขาออกไปอย่างกว้างขวาง โครงการควบคุมโรคเรื้อนประสบผลสำเร็จตามพระราชประสงค์อย่างดียิ่ง

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่เด็กปัญญาอ่อนผู้นำสงสาร ด้วยการพระราชทานเงินสร้างอาคารเรียนในโรงพยาบาลปัญญาอ่อน และยังพระราชทานเงิน

บำรุงสถานือนามิยและโรงพยาบาลในต่างจังหวัดและในกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมาก การที่พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ในการป้องกันรักษาโรคภัยไข้เจ็บของราษฎรเช่นนี้ ไม่มีผิดไปจากที่พ่อปกป้องรักษาลูกของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับพระพุทธรูปที่ว่า "พระราชบิดาพิงรักษาประชาราษฎร์ให้เหมือนบิดารักษาบุตรทุกเมื่อ"

ในเดือนตุลาคม 2505 ได้เกิดมหาวาตภัยขึ้นในจังหวัดภาคใต้ ทำให้ราษฎรในตำบลแหลมตะลุมพุก จังหวัดนครศรีธรรมราช และบางแห่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งอยู่ริมทะเล ได้รับภัยอย่างหนัก สูญเสีทั้งชีวิตและทรัพย์สิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงนำประชาชนให้ช่วยเหลือพี่น้องร่วมชาติผู้ประสบเคราะห์กรรมเหล่านั้น โดยได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สถานีวิทยุ อ.ส. พระราชวังดุสิต ซึ่งเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงส่วนพระองค์ออกข่าวรับบริจาคเงินและสิ่งของ เพื่อช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติเป็นครั้งแรก ทำให้ประชาชนทั้งชาติ แม้กระทั่งชาวต่างประเทศตื่นตัวพากันบริจาคเงินและสิ่งของโดยเสด็จพระราชกุศลมากมาย เฉพาะเงินสดได้รับประมาณ ๑๑ ล้านบาท หลังจากได้พระราชทานไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยเหล่านั้นแล้ว ปรากฏว่าเงินที่ได้รับบริจาค่นั้นยังเหลืออยู่อีกถึง ๓ ล้านบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้จัดตั้งเป็น "มูลนิธิราชประชานุเคราะห์" ซึ่งหมายถึง มูลนิธิที่พระมหากษัตริย์และประชาชนร่วมกันจัดตั้งขึ้น มีวัตถุประสงค์ให้เป็นมูลนิธิที่ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยทั่วประเทศ

โดยดับพลัน ไม่ว่าภัยนั้นจะเกิดจากไฟไหม้ น้ำท่วม หรือพายุพัด และทรงรับมูลนิธิไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์

มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบสาธารณภัย ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การช่วยในระยะยาวเป็นการช่วยในด้านอาชีพและการศึกษา ช่วยให้ผู้ประสบสาธารณภัยได้มีอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองได้ ให้บุตรของผู้ประสบสาธารณภัยได้มีโอกาสรับการศึกษาอย่างต่อเนื่องจนจบการศึกษา

มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ได้จัดตั้งโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ที่แหลมตะลุมพุก เพื่อรับบุตรของผู้ประสบวาตภัยเข้าเรียน และได้ตั้งโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ในจังหวัดต่าง ๆ อีก 24 แห่ง เพื่อรับบุตรของผู้ประสบสาธารณภัยและบุตรของราษฎรที่ยากจนขาดแคลนเข้าเรียน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 24 ที่อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ได้ช่วยรับเด็กหญิงในจังหวัดพะเยาและจังหวัดใกล้เคียงที่ยากจนขาดแคลนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แต่ไม่มีโอกาสที่จะเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษา เพราะความขาดแคลนทำให้มีโอกาสได้เรียนต่อในชั้นมัธยมศึกษา ทำให้เด็กหญิงเหล่านี้ไม่ถูกหลอกลวงและชักจูงไปขายบริการทางเพศ

เมื่อกรุงเทพมหานครต้องประสบอุทกภัยครั้งใหญ่ ในตอนปลายปี 2538 เนื่องจากน้ำฝนที่ตกอย่างหนักในภาคเหนือได้ไหลเอ่อล้นตลิ่งแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าท่วมบ้านเรือนของประชาชนเกือบทุกพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นห่วง

ในความทุกข์ยากเดือดร้อนของราษฎร แม้พระวรวงศ์ระหว่างการ
พักฟื้นเพราะโรคพระหทัย ก็ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่
กรุงเทพมหานคร ผู้ว่าราชการจังหวัดจากจังหวัดในเขตปริมณฑล
กรุงเทพมหานคร คือ นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ตลอดจน
เจ้าหน้าที่จากกรมชลประทาน เข้าเฝ้า ฯ รับพระราชทานพระราช
ดำริในการเร่งระบายน้ำออกสู่ทะเล

โครงการพระราชดำริที่ทรงคุณค่าและนับเป็นพระมหากรุณา-
ธิคุณต่อประชาชนในกรุงเทพมหานครในครั้งนี้ คือ โครงการแก้มลิง
ซึ่งเป็นโครงการรองรับน้ำหลากก่อนสูบลงทะเล โดยในหลักการของ
โครงการนี้จะมีการขุดบึงขนาดใหญ่ไว้ที่ชายทะเล (บริเวณคลอง
สรรพสามิต) สูบน้ำในบึงให้แห้ง เมื่อฝนตกก็รับน้ำที่มีจำนวนมากให้
พื้นที่เอาไว้ ในช่วงที่น้ำทะเลหนุนสูงก็ปิดประตูระบายน้ำ ส่วนในช่วง
น้ำทะเลลดต่ำก็เปิดประตูระบายน้ำออก ทำให้ใช้น้ำได้ทุกฤดูกาล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตดา มาตุ
และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา เสด็จเยี่ยมเยียน
ประชาชนที่ประสบอุทกภัย พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภค เพื่อ
ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำให้พสกนิกรซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็น
อย่างยิ่ง

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้พระราชทาน
พระราชดำริในการป้องกันปัญหาน้ำท่วมแก่จังหวัดในภาคเหนือ ได้แก่

จังหวัดอุดรธานีและแพร่ เพื่อให้มีการจัดทำโครงการป้องกันอุทกภัย
อย่างเป็นระบบ นับว่าเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาย่างถาวร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริ
แก้ไขปัญหาคารจรจรในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพการ
จราจรในกรุงเทพมหานครได้ติดขัดมากขึ้น ไม่มีที่ท่าจะบรรเทา
วิกฤตจราจรได้ก่อให้เกิดความทุกข์ยากเดือดร้อนแก่ประชาชนและ
เยาวชน ในบางครั้งต้องติดการจราจรเป็นชั่วโมง ก่อให้เกิดผล
เสียหายแก่เศรษฐกิจและภาพพจน์ของประเทศ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวพระราชดำริในการบรรเทาปัญหา
การจราจร 5 ประการ ดังนี้

- (1) เคารพกฎจราจร ให้ผู้ใช้รถใช้ถนนเคารพกฎหมาย
เคารพกฎจราจร และมีวินัยในการใช้รถใช้ถนน
- (2) ใช้จักรยานยนต์เคลื่อนที่เร็วไปแก้ปัญหาจุดที่ทำให้
การจราจรติดขัด เปรียบเสมือนรถจักรยานยนต์นำขบวน เมื่อเห็นรถ
ติด รถจักรยานยนต์ก็เข้าไปแก้ไขขบวนก็ไปได้
- (3) ดูแลถนนให้รถเคลื่อนตัว มีความเร็วตามความ
เหมาะสม ไหลไปเรื่อย ๆ ไม่หยุด
- (4) ถนนตรงจุดที่เป็นคอขวด ต้องพยายามให้รถเคลื่อนที่
ไปได้ เหมือนเท้าน้ำออกจากขวด
- (5) ขอความร่วมมือจากประชาชนให้ช่วยกันแก้ปัญหา

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อจัดหาพาหนะให้กับตำรวจจราจร การขยายถนนราชดำเนินต่อเชื่อมกับสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้า เพื่อให้วิ่งไปมาได้สะดวกมากขึ้น

พระมหากษัตริย์องค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ช่วยชีวิตของราษฎรที่ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนจากสาธารณภัย บางคนถึงกับสิ้นเนื้อประดาตัว ให้มีชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข ได้ช่วยให้นักเรียนที่ยากจนขาดแคลนได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนจนจบการศึกษา บางคนเรียนจบถึงขั้นอุดมศึกษา เป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรม เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นทรัพยากรที่มีค่าของชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากษัตริย์คุณอันล้ำพันแก่สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ฯ ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นด้วยความริเริ่มของกรมประชาสงเคราะห์และองค์การเอกชนจำนวนหนึ่งใน พ.ศ. 2503 เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานขององค์การเอกชนที่ทำงานด้านการสังคมสงเคราะห์ การแก้ไขปัญหาสังคม และการพัฒนาสังคม ในวันที่ 10 สิงหาคม 2504 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ รับสภาสังคมสงเคราะห์ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ รับเป็นองค์ประธานกิตติมศักดิ์ของสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานเงินจำนวน
หนึ่งล้านบาท เป็นทุนริเริ่มการสร้างตึกที่ทำงานของสภาสังคม-
สงเคราะห์ ฯ และได้พระราชทานนามตึกนี้ว่า "ตึกมหิตล" เพื่อ
เทิดทูนพระเกียรติคุณในด้านสังคมสงเคราะห์ของสมเด็จพระบรม
ราชชนก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จ่ายพระ
ราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เป็นค่าเช่าที่ดินอันเป็นที่ตั้งของ "ตึกมหิตล"
ซึ่งเป็นสถานที่ทำงานของสภาสังคมสงเคราะห์ฯ เดือนละ 400 บาท
ตั้งแต่เดือนกันยายน 2506 เป็นต้นมา จนกระทั่งปัจจุบันนี้ นับเป็น
พระมหากรุณาธิคุณล้นพ้นหาที่สุดมิได้

เมื่อการก่อสร้างตึกเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิด "ตึกมหิตล" ในวันที่ 5
มีนาคม 2508 นับเป็นสิริมงคลอันสูงยิ่งแก่สภาสังคมสงเคราะห์ ฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาเสด็จเป็น
องค์ประธานในพิธีเปิดการประชุมการสังคมสงเคราะห์แห่งชาติของ
สภาสังคมสงเคราะห์ ฯ และได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาส
ให้คณะกรรมการอำนวยการของสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ เข้าเฝ้า ฯ
หลายครั้ง เพื่อรับพระราชทานพระบรมราชโองการเกี่ยวกับนโยบาย
และการดำเนินงานของสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ

พระบรมราชาโหวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระราชทานแก่สภาสังคมนาสงเคราะห์ ๗ มีข้อความบางตอนดังนี้

"ในการให้การสงเคราะห์จะต้องคำนึงถึงสภาพจิตใจของ
ผู้รับการสงเคราะห์ด้วย การที่จะช่วยผู้ตกทุกข์ได้ยาก กล่าวได้ว่า
ช่วยทางวัตถุ ช่วยเท่าไรก็ไม่รู้จักพอ จะต้องช่วยในด้านจิตใจ ช่วย
ให้คนมีจิตใจสูง ด้วยการเอาศาสนาเข้ามาช่วยด้วย"

"งานสังคมนาสงเคราะห์เป็นงานใหญ่ เป็นกรณีศึกษาที่ประเทศ
ทั้งหลายมีความสนใจและบำเพ็ญมาช้านานแล้ว โดยอาศัยหลักการที่
ว่าประเทศจะเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า มีความร่มเย็นเป็นสุขได้ก็ต่อ
เมื่อประชาชนในประเทศได้รับความผาสุกทั่วหน้ากัน"

"การสังคมนาสงเคราะห์ของประเทศกำลังอยู่ในยุคแห่งการ
ขยายตัว รัฐบาลได้ดำเนินการด้านนี้หลายสาขา องค์การเอกชนก็
ปฏิบัติงานอีกเป็นจำนวนมาก รัฐบาลและเอกชนต่างประสานงานไป
สู่จุดหมายเดียวกัน คือเล็งผลเลิศ ร่วมมือรับใช้ประชาชน ในขณะนี้
ประเทศกำลังเร่งรัดสร้างสรรความเจริญ จำเป็นต้องตระหนักถึงผล
ทางสังคมอันจะเกิดขึ้น และเตรียมพร้อมที่จะรับกับปัญหานั้น เพื่อที่
จะหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งและความผิดพลาด น่าจะศึกษาบทเรียนที่
ประเทศต่าง ๆ ได้รับ ในระยะการพัฒนาการ ส่วนผู้เชี่ยวชาญและ
เจ้าหน้าที่ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนเจ้าหน้าที่และผู้สังเกตการณ์จากหน่วยงาน
หรือองค์การ สถานศึกษาต่าง ๆ นั้น ก็คงจะได้ประสานงานสอดคล้อง

คลึงต้องกัน เพื่อพัฒนางานในด้านนี้ให้เกิดประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่ประชาชน"

"ความเป็นจริงแล้ว สังคมสงเคราะห์ หมายความว่า การจัดการทุกอย่าง เพื่อที่จะให้ประชาชนในประเทศหนึ่ง ๆ มีความก้าวหน้าทั่วไป ไม่เฉพาะผู้ยากจน ชื่อนี้ถ้ามาวิเคราะห์ศัพท์ว่าสังคมสงเคราะห์ เป็นการให้ประชาชนหรือสังคมในประเทศหนึ่งมีความก้าวหน้าหรือมีความเจริญอย่างไร ก็แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ทำงานในทางสังคมสงเคราะห์ก็คือ รัฐบาลนั่นเอง แต่โดยรัฐบาลตามเรื่องของการวิเคราะห์ศัพท์เป็นทางการเมือง เป็นรัฐบาลที่ต้องตั้งขึ้นมา และที่จะต้องปกครอง ที่จะต้องทำงานมีอำนาจ จึงทำให้เกิดเป็นความแตกต่างระหว่างงานสังคมสงเคราะห์กับการปกครองขึ้น เพราะว่างานสังคมสงเคราะห์ไม่ได้อาศัยอำนาจแต่อาศัยเมตตาอาศัยจิตใจ ที่จะให้ผู้อื่นที่ร่วมชาติ มีความก้าวหน้า มีความสุขพอสมควร"

สภาสังคมสงเคราะห์ ฯ ได้น้อมเกล้า ฯ รับพระบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นนโยบายและแนวทางการดำเนินงานของสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ และได้พยายามปฏิบัติงานของสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ ในด้านการสังคมสงเคราะห์ การแก้ไขปัญหาสังคม และการพัฒนาสังคม ตามรอยพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ตลอดมา พระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ได้ช่วยให้กิจการของสภาสังคมสงเคราะห์ ฯ ได้ขยายกว้างขวาง เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติยิ่งขึ้น เป็นที่ยอมรับแก่วงการต่าง ๆ

พระมหากษัตริย์คุณเปรียบเสมือนดวงตะวัน
ที่ให้พลังและแรงงาน

ดวงตะวันเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของพลังและแรงงาน ที่มนุษย์ได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเกษตร การพาณิชย์กรรม การอุตสาหกรรม การขนส่ง การคมนาคม และการดำเนินชีวิต

พระมหากษัตริย์คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เปรียบเสมือนดวงตะวันที่เป็นบ่อเกิดของพลัง เป็นแรงบันดาลใจ และแรงจูงใจที่สำคัญ ที่ทำให้เกิดความหวังและความฝันอันสูงสุด ทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขในสิ่งที่ผิด และทำความดีเพื่อประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติ เพื่อถวายเป็นราชสักการะ ทำให้ทหารของชาติ ยอมที่จะเสียสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อรักษา ราชบัลลังก์และความมั่นคงของชาติ เพื่อถวายเป็นราชพลี

การพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือเพื่อถวายเป็นพระราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสที่ทรงเจริญพระชนมพรรษา ครบ 5 รอบ ใน พ.ศ. 2530

ปรากฏว่าเหตุจูงใจหรือแรงบันดาลใจที่สำคัญที่ทำให้ชาวบ้านต่าง ๆ ในหมู่บ้านทั่วประเทศ ประมาณ 20,000 หมู่บ้าน ร่วมใจกันพัฒนาหมู่บ้านของตนตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ก็เพราะความจงรักภักดีในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ต้องการที่จะทำความดีและพัฒนาหมู่บ้านของตน ให้เป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เพื่อถวาย เป็นราชสักการะ

บางหมู่บ้านต้มเหล้าเถื่อนขาย มีปืนเถื่อนไว้ในครอบครอง แม้ทางการจะปราบปรามอย่างไรก็ไม่ได้ผล ยิ่งอ้างเหตุผลในการต้มเหล้าเถื่อนขายว่า เหล้าเถื่อนมีตลาดที่แน่นอน ขายได้ราคาดี ไม่ถูกกดราคา ดีกว่าการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ตามที่ทางการแนะนำ ซึ่งราคาและตลาดไม่แน่นอน ยังถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา ถ้าไม่ต้มเหล้าเถื่อนขาย ก็จะไม่มีความมาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีเงินส่งลูกไปโรงเรียน แต่เมื่อมีพระสงฆ์และวิทยากรที่ชาวบ้านเคารพนับถือมาบรรยายเรื่องอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง และชักชวนให้ชาวบ้านเลิกการต้มเหล้าเถื่อน เขาเป็นเถื่อนไปมอบให้ทางการ เป็นการทำความดีเพื่อถวาย เป็นราชสักการะแต่ในหลวงผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่พวกเราชาวไทย ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ ของพระองค์ ชาวบ้านต่างพร้อมใจกันเลิกการต้มเหล้าเถื่อน เขาเป็นเถื่อนไปคืนให้แก่ทางการ ทั้งนี้ เพราะความจงรักภักดีในองค์พระประมุขของชาติ และความต้องการที่

จะทำความดีเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นที่เคารพรัก และเป็นศูนย์รวมดวงใจของคนไทยทั้งชาติ

ที่หมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง บ้านสร้างมิ่ง ตำบลหนองเมือง อำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี มีชาวบ้านคนหนึ่งชื่อ นายปราณีต มุมบุญ ซึ่งได้รับฉายาว่า "สิ่งหลาย" เพราะทั้งตัวลึกเป็นรูปสิงห์ นายปราณีตเรียนจบชั้นประถมปีที่ 4 เมื่อโตขึ้นไปอยู่กรุงเทพ อายุ 17 - 18 ปี ก็เริ่มดื่มเหล้า ลักขโมย เคยติดคุกที่ลาดยาวมาแล้ว 3 ครั้ง นายปราณีตได้เล่าเหตุผลที่กลับใจเป็นคนดีว่า เพราะได้รับการอบรมจากอาจารย์สุบรรณ จันทบุตร อาจารย์สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ทำให้คิดถึงพระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณของในหลวง อยากรจะทำความดีถวายในหลวงบ้าง อีกประการหนึ่งตนได้ทำความเลวถึงจุดอึดตัวแล้ว ได้ทำให้แม่ลำบากเพราะตนมามากแล้ว อยากรจะทำความดีรับใช้แม่บ้าง ความต้องการทำความดีถวายในหลวง ได้ทำให้นายปราณีตกลับตัวเป็นคนดี มีสัมมาอาชีพ จนมีเงินฝากธนาคาร นอกจากนี้ยังได้รับหน้าที่เป็นวิทยากรอบรมเยาวชนอีกด้วย เพราะเป็นผู้มีความสามารถในการพูด

ในการชกมวยรอบชิงชนะเลิศ รุ่นเฟเธอร์เวท ในการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ณ เมืองแอตแลนต้า รัฐจอร์เจีย สหรัฐอเมริกาของ สมรักษ์ คำสิงห์ ปรากฏว่า สมรักษ์ได้นำพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้ข้างเวที ก่อนที่จะเริ่มการชก

สมรภัทร์ได้โด่งค่านับแสดงความเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ เป็นการรำลึกถึงพระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อการชกได้สิ้นสุดลง และปรากฏว่าสมรภัทร์ได้รับชัยชนะคู่ต่อสู้ชาวบัลแกเรีย ได้รับรางวัลเหรียญทอง สมรภัทร์ได้ใช้มือขวาชูพระบรมฉายาลักษณ์เหนือศีรษะ และให้กรรมการยกมือซ้ายชูขึ้น ในฐานะผู้ชนะ ภาพนี้เป็นภาพที่มีความหมายอันลึกซึ้ง และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ชมทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เป็นการแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ ทรงเป็นที่เคารพรักอย่างสูงยิ่งของคนไทย ความใฝ่ฝันอันสูงสุดของสมรภัทร์ที่จะได้เหรียญทองคำ เพื่อนำกลับมาประเทศไทย เพื่อทูลเกล้า ฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสที่พระองค์ทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี เป็นพลังสำคัญที่ทำให้สมรภัทร์มีความมุ่งมั่นและความเชื่อมั่นที่จะเอาชนะคู่ต่อสู้ให้จงได้ บารมีและพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เป็นพลังที่ทำให้สมรภัทร์ได้เป็นวีรบุรุษนักชกแห่งชาติ ซึ่งได้สร้างชื่อเสียงและเกียรติยศอันยิ่งใหญ่แก่ประเทศไทย เป็นประวัติศาสตร์ของวงการกีฬาไทย ที่ได้รับเหรียญทองจากการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกเป็นเหรียญแรก

พระบรมราชาธิวาทและพระราชดำรัสที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ ได้ทำให้เกิดพลังและแรงจูงใจที่จะมุ่งมั่นในการทำความดี ในการปฏิบัติงานให้สัมฤทธิ์ผล เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกัน

พระบรมราชาบาทและพระราชดำรัสที่ขอัญเชิญมาเพื่อให้
พวกเราชาวไทยผู้มีความจงรักภักดี ผู้มีความหวังดีต่อชาติบ้านเมือง
ได้น้อมเกล้า ฯ นำไปประพฤติปฏิบัติ มีอาทิ

"ประเทศชาติจะอยู่ได้ ก็ด้วยความสามัคคี เห็นอกเห็นใจ
ซึ่งกันและกัน ไม่ปิดขาคัดขังกันหรืออิจฉาริษยากัน ทำเช่นนั้นก็จะทำ
ให้เมืองไทยอยู่ต่อไปได้อย่างที่เคยอยู่มาเป็นหลายศตวรรษมาแล้ว
ไม่มีใครที่จะมาล้มเราได้ ถ้าเราไม่ล้มตนเอง"

"การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือ ที่เป็น
ประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยความรู้แต่เพียงอย่างเดียว
มิได้ จำเป็นต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจและความถูกต้อง
เป็นธรรมประกอบด้วย"

"สิ่งสำคัญที่สุดที่ทุกคนจะต้องมีอยู่เสมอไปในการทำงานคือ
ความกระตือรือร้น ความบริสุทธิ์ใจ และอุดมคติ"

"ความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งที่น่าวิตกก็คือ ทุกวันนี้ความ
คิดอ่านและความประพฤติหลาย ๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นความชั่ว
ความผิด ได้กลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับ แล้วพากันประพฤติปฏิบัติ
โดยไม่รู้รู้สึกสะอึกสะเทือน จนทำให้เกิดปัญหาและทำให้วิถีชีวิตของแต่
ละคนมีดมนลงไป ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธจะต้องร่วมกัน
แก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง แต่ละท่านแต่ละฝ่ายต้องยึดหลักการให้มั่นคง
ที่จะไม่ทำสิ่งใด ๆ ที่ชั่วที่เสื่อม ต้องกล้าและบากบั่น ที่จะทำแต่สิ่งที่
เป็นความดี เป็นความถูกต้อง และเป็นธรรม เพื่อให้ผลความประพฤติ

ดี ปฏิบัติชอบ บังเกิดเพิ่มพูนขึ้นและคำจุนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมทรุดลง หากให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นได้เป็นลำดับ"

"การทำคามดีนั้น โดยมากเป็นการเดินทวนกระแสความพอใจและความต้องการของมนุษย์ จึงทำได้ยาก และเห็นผลช้า แต่ก็จำเป็นต้องทำ เพราะหาไม่ ความชั่ว ซึ่งทำได้ง่ายจะเข้ามาแทนที่ แล้วจะพอกพูนขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยไม่ทันรู้สึกตัว"

"ความเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรมและพึงประสงค์นั้น คือความเพียรที่จะกำจัดความเสื่อมให้หมดไป และระวังป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นใหม่อย่างหนึ่ง กับความเพียรที่จะสร้างสรรค์ความดีความเจริญให้เกิดขึ้นและระวังรักษามิให้เสื่อมสิ้นไปอย่างหนึ่ง ความเพียรทั้งสองประการนี้ เป็นอุปการะอย่างสำคัญแก่การปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติจะได้ตั้งตนตั้งใจอยู่ในความเพียรดังกล่าว ประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อม ทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม ประเทศชาติของเราก็จะสามารถรักษาความเป็นปรกติมั่นคง พร้อมกับพัฒนาให้เจริญรุดหน้าไปได้ดังปรารถนา"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนิพนธ์หนังสือเรื่อง พระมหาชนก และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในโอกาสเฉลิมฉลองปีกาญจนาภิเษก และเพื่อให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของประชาชน

พระราชปรารภในการพิมพ์หนังสือเรื่อง พระมหาชนก มีข้อความดังนี้

"เมื่อ พ.ศ. 2520 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสดับพระธรรมเทศนาของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (วิน ชนมฺสาโร มหาเถร) วัดราชผาติการาม เรื่องพระมหาชนกเสด็จทอดพระเนตรพระราชอุทยานในกรุงมิถิลา. ในเรื่องมีใจความว่า ที่ทางเข้าสวนหลวงมีมะม่วงสองต้น ต้นหนึ่งมีผล อีกต้นหนึ่งไม่มีผล ทรงลี้มรสมะม่วงอันโอชาแล้วเด็จเชื่อมอุทยาน. เมื่อเสด็จกลับออกจากสวนหลวง ทอดพระเนตรเห็นต้นมะม่วงที่ผลรสดี ถูกข้าราชการบริวารตั้งกิ่งจนโค่นลง ส่วนต้นที่ไม่มีลูกก็ยังคงตั้งอยู่ตรงหน้า แสดงว่าสิ่งใดดี มีคุณภาพ จะเป็นเป้าหมายของการซื้อขาย และจะเป็นอันตรายในท่ามกลางผู้ที่ขาดปัญญา.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยจึงทรงค้นเรื่องพระมหาชนกในพระไตรปิฎก (พระสูตรต้นคปิฎก ชุกทกนิกาย ชาดก เล่มที่ 4 ภาคที่ 2) และทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ ตรงจากมหาชนกชาดกตั้งแต่ต้นเรื่อง โดยทรงตัดแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น.

พระมหาชนกบำเพ็ญวิริยบารมีที่ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ จนกระทั่งได้ทรงครองราชสมบัติ และนำความเจริญมั่งคั่งแก่กรุงมิถิลา ด้วยพระปรีชาสามารถ.

เมื่อถึงตอนเรื่องต้นมะม่วง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า การที่พระมหาชนกจะเสด็จออกทรงแสวงโมกชธรรมยังไม่ถึงวาระเวลาอันสมควร เพราะว่าได้ทรงสร้างความสำเร็จแก่มิถิลา ยังไม่ครบถ้วน กล่าวคือข้าราชการ "นับแต่อุปราชจนถึงคนรักษาข้างคนรักษาม้า และนับตั้งแต่คนรักษาม้าจนถึงอุปราช และโดยเฉพาะ

เหล่าอมตย์ ล้วนจาริกในโมหภูมิทั้งนั้น ไม่มีความรู้ทั้งทางวิชาการทั้งทางปัญญา ยังไม่เห็นความสำคัญของผลประโยชน์แท้แท้ของตนเอง จึงต้องตั้งสถานอบรมสั่งสอนให้เบ็ดเสร็จ" อนึ่ง พระมหาชนกยังต้องทรงปรารภเรื่องการอนาบาลต้นมะม่วงตามวิธีสมัยใหม่ แก่วิธีอีกด้วย

ด้วยประการเช่นนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงดัดแปลงเนื้อเรื่องในมหาชนกชาดกให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน โดยที่พระราชดำริว่า พระมหาชนกจะบรรลุโมกขธรรมได้ง่ายกว่าหากได้ประกอบพระราชกรณียกิจในโลกให้ครบถ้วนก่อน.

รูปที่ประกอบเรื่องเป็นฝีมือของศิลปินไทย ซึ่งได้ทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังความคิดอย่างเต็มที่ เพื่อถ่ายทอดความงามของเรื่องนี้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแปลมหาชนกชาดกเสร็จสมบูรณ์เมื่อ พ.ศ. 2531 และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์ในโอกาสเฉลิมฉลองกาญจนาภิเษกแห่งรัชกาล ให้เป็นเครื่องพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของสาธุชนทั้งหลาย.

ขอจงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์.

พระดำเนินกจิตรลดารโหฐาน

9 มิถุนายน 2539"

พระมหากุณาธิคุณเกิดขึ้นจากพระบารมีและมีความบริสุทธิ์
ดุจดวงตะวัน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิ-
มหาราช ได้พระราชทานนิพนธ์เรื่อง นิทราชาคริต มีโคลงบทหนึ่งซึ่งมีข้อ
ความที่ไพเราะจับใจดังนี้

บารมีพระมากพัน	รำพัน
พระพิทักษ์ยุติธรรม	ถ่องแท้
บริสุทธิ์ดุจดวงตะวัน	ส่องโลก ไซ้แรล
ทวยราษฎร์รักบาทมัย	ยิ่งด้วยปิตุรงค์

บทพระราชนิพนธ์ข้างต้นนี้ เป็นการเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่เหมาะสม
ที่สุด เพราะพระบารมีของพระองค์มีล้นพ้นสุดที่จะพรรณาให้หมดสิ้นได้
พระมหากุณาธิคุณของพระองค์เกิดขึ้นจากพระบารมี พระองค์ทรงไว้
ซึ่งความบริสุทธิ์ ประดุจดวงตะวัน ที่ให้ความสว่างแก่โลก พระองค์ทรง
เป็นพระปิตุราชา คือพระราชาผู้ทรงเป็นพระบิดาของประชาชนชาวไทย
ทั้งประเทศ ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งความรักและจิตใจของชาวไทยทั้งที่อยู่
ในประเทศและต่างประเทศ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้อธิบายคำ "บารมี"
ว่า "คุณความดีที่ควรบำเพ็ญมี 10 อย่าง คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ
(การออกจากกาม คือบวช) ปัญญา วิริยะ ธนินดี สัจจะ อธิษฐาน

เมตตา อุเบกขา เรียกว่าทศบารมี คุณความดีที่ได้บำเพ็ญมา คุณสมบัติที่ทำให้ยิ่งใหญ่ เช่นว่าสมเด็จพระบารมี พระบารมีปกเกล้าฯ พ่ายแพ้แก่บารมี"

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์ของพระธรรมปิฎก ได้อธิบายคำ "บารมี" ว่า "คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างขยันขันแข็งเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งมี 10 คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ชันติ สัจจะ อธิฐาน เมตตา อุเบกขา"

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรมของพระธรรมปิฎก ได้อธิบายบารมี 10 หรือทศบารมีว่า เป็นปฏิบัติอันขยันขันแข็ง คุณธรรมที่ประพฤติปฏิบัติอย่างขยันขันแข็ง คือ ความดีที่บำเพ็ญอย่างวิเศษ เพื่อบรรลุซึ่งจุดหมายอันสูง เช่นความเป็นพระพุทธรเจ้า และความเป็นมหาสาวก เป็นต้น

ทศบารมีมี 10 ประการ ดังนี้

1. ทาน การให้ การเสียสละ
2. ศีล การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย ความประพฤติดีงามถูกต้องตามระเบียบวินัย
3. เนกขัมมะ การออกบวช ความปลีกตัวปลีกใจออกจากกาม
4. ปัญญา ความรอบรู้ ความหยั่งรู้เหตุผล เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง
5. วิริยะ ความเพียร ความแก่งัดกล้าไม่เกรงกลัวอุปสรรค พยายามบากบั่น อุตสาหะ ก้าวหน้าเรื่อยไป ไม่ทอดทิ้งธุระหน้าที่

6. ขันติ ความอดทน ความทนทานของจิตใจ สามารถใช้สติปัญญาควบคุมตนให้อยู่ในอำนาจเหตุผลและแนวทางความประพฤติที่ตั้งไว้ เพื่อจุดหมายอันชอบ ไม่ลุอำนาจกิเลส
7. สัจจะ ความจริง คือ พูดจริง ทำจริง และจริงใจ
8. อธิษฐาน ความตั้งใจมั่น การตัดสินใจเด็ดเดี่ยว วางจุดหมายแห่งการกระทำของตนไว้แน่นอนและดำเนินตามนั้นแน่วแน่
9. เมตตา ความรักใคร่ ความปรารถนาดี มีไมตรี คิดเกื้อกูล ให้ผู้อื่นและเพื่อนร่วมโลกทั้งปวงมีความสุขความเจริญ
10. อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ความวางใจสงบ ราบเรียบสม่ำเสมอที่องธรรม ไม่เอนเอียงไปด้วยความยินดียินร้าย หรือชอบชัง

ในทางธรรม "บารมี" เป็นเรื่องของคุณความดีที่ได้บำเพ็ญมาแล้ว ถ้าตั้งบำเพ็ญอยู่และจะบำเพ็ญต่อไป แต่ในทางโลกมักจะเรีขกผู้ที่มีตำแหน่งสูง หรือผู้มีอำนาจวาสนาหรือผู้มีทรัพย์สินสมบัติมากว่าเป็นผู้มีบารมี บารมีในทางโลกและบารมีในทางธรรมจึงอาจแตกต่างกัน บารมีที่เกิดจากอำนาจวาสนา หรือตำแหน่งหน้าที่ อาจจะมี

เรียกว่า "อำนาจบารมี" บารมีที่เกิดจากทรัพย์สินสมบัติ อาจจะเรียกว่า "ทรัพย์สินบารมี" ส่วนบารมีที่เกิดจากความดีอาจจะเรียกว่า "ธรรมบารมี"

บารมีที่แท้จริงและคงทนถาวร ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น คือ "ธรรมบารมี" ส่วน "อำนาจบารมี" และ "ทรัพย์สินบารมี" ไม่ใช่บารมีที่คงทนถาวร หลายคนเคยมีอำนาจ และทรัพย์สินสมบัติ มีบริวารแวดล้อมมากมาย มีคนเอาอกเอาใจสรรเสริญยกย่อง แต่ต้องเสื่อมอำนาจและทรัพย์สินสมบัติ ไม่มีผู้ใดสนใจอีกต่อไป บางคนที่มี "อำนาจบารมี" และ "ทรัพย์สินบารมี" แต่ขาด "ธรรมบารมี" ก็ใช้อำนาจและทรัพย์สินในทางที่ผิด ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและสังคม และต้องรับผลกระทบ จากการใช้ "อำนาจบารมี" และ "ทรัพย์สินบารมี" ที่ผิดของตน

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้ทรงแสดงปาฐกถาพิเศษเรื่อง "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก่อนทรงครองราชย์" ที่หอประชุมเล็กมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในวันที่ 27 พฤศจิกายน 2530 เนื่องในโอกาส "สัปดาห์วิชาการเฉลิมพระเกียรติ" มีสาระสำคัญบางประการดังนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ ทรงรู้จักอดออมและเมื่อทรงสนพระทัยเรื่องใดจะทรงทำอย่างจริงจัง ทั้งทรงวินัยและทรงบังคับตนเองได้ ทรงเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ทรงใช้วิจารณญาณวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ทรงโอบอ้อมอารี และทรงคำนึงถึงผู้อื่น ทรงมีจุดมุ่งหมายในชีวิต และทรงใช้เวลาว่างอย่าง เป็นประโยชน์ ทำให้ชีวิตมีคุณค่ามากขึ้น

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ทรงยกตัวอย่างว่าเมื่อยังทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชอบเล่นสร้างเขื่อนตอนแรกสร้างด้วยทราย ครั้นปล่อยน้ำเข้าไปน้ำก็ซึมออกไปหมด จึงทรงเปลี่ยนมาสร้างด้วยดินแทน โดยทรงทุบดินจนแน่นก็สามารถกักเก็บน้ำเป็นอ่างน้ำ จากนั้นก็ไปทรงหากิ่งไม้ ต้นไม้เล็ก ๆ มาปักในบริเวณอ่างน้ำนั้นจัดทำเป็นสวนป่า ซึ่งจากประสบการณ์จากการเล่นในครั้งนั้น ได้ทรงนำมาประยุกต์ใช้กับระบบชลประทาน อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อประเทศไทยในปัจจุบัน

นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงรู้จักอดออมเงินเพื่อนำไปซื้อสิ่งของที่ต้องการด้วยพระองค์เอง และยังทรงแบ่งส่วนหนึ่งบริจาคช่วยเหลือผู้ที่ลำบากกว่าพระองค์ด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้ที่เมื่อตั้งพระทัยจะทรงทำสิ่งใดแล้ว จะทรงทำอย่างจริงจังและให้ดีที่สุด เช่น เมื่อทรงสนพระทัยเรื่องเรือรบ ก็ทรงจัดหาหนังสือมาศึกษาเกี่ยวกับประวัติของเรือและรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งหมด เมื่อสนพระทัยในงานช่างก็ทรงปฏิบัติพระองค์เสมือนเป็นช่างคนหนึ่ง ทรงทำทุกอย่างด้วยพระองค์เอง ซึ่งจากพระจริยาวัตรเหล่านี้ทำให้ทรงเป็นผู้รอบรู้ในศาสตร์ทุกเรื่องอย่างกว้างขวาง และทรงนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าเช่นในปัจจุบัน

จากปาฐกถาพิเศษของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ แสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสะสมบารมี คือ คุณความดีตั้งแต่

ยังทรงพระเยาว์ อาทิ เมตตาบารมี ทรงโอบอ้อมอารีและทรงคำนึงถึงผู้อื่น สัจจบารมีและอธิษฐานบารมี เมื่อทรงตั้งพระทัยจะทำอะไรแล้ว จะทรงทำอย่างจริงจังและให้ดีที่สุด

นับตั้งแต่เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2489 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบำเพ็ญพระบารมีแห่งพระมหากษัตริย์ราชเจ้าอย่างสมบูรณ์ทุกประการ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประกอบพิธีบรมราชาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ 9 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2493 พระองค์ได้ทรงมีพระราชดำริสในท่ามกลางมหาสมาคมว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"

พระปฐมบรมราชโองการดังกล่าวเป็นการตั้งพระราชสัตยาธิษฐาน หรืออธิษฐานบารมี เป็นการแสดง พระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่ทรงเป็นองค์พระประมุขของชาติ

ตลอดระยะเวลา 50 ปี ที่ทรงครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบำเพ็ญพระบารมี โดยทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทย และความเจริญมั่นคงก้าวหน้าของประเทศตลอดมา โดยมีได้ทรงเห็นแก่ความเหนื่อยยากและความสุขส่วนพระองค์ ด้วยพระวิริยะอุตสาหะอย่างยิ่งยวด ด้วยพระปรีชาสามารถอันสูงยิ่งและด้วยสายพระเนตรอันยาวไกล ด้วยพระราชหฤทัยที่เปี่ยมล้นด้วยความเมตตาและความ

ห่วงใยในพสกนิกรของพระองค์ โดยทรงถือว่าความทุกข์ของประชาชน คือความทุกข์ของพระองค์ ความสุขของประชาชนคือความสุขของพระองค์ พระองค์ได้ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระราชภารกิจอย่างตราตรึงเหน็ดเหนื่อย ทั้งพระวรกายและพระราชหฤทัยอยู่ตลอดเวลา ได้เสด็จเยี่ยมเยียน ประชาชนทั่วประเทศ แม้ในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งการเดินทางยากลำบาก และมีภัยอันตราย พระองค์ได้ทรงช่วยแก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากเดือดร้อน ของประชาชน โดยเฉพาะชาวชนบทในด้านต่าง ๆ เช่น การครองชีพ สุขภาพอนามัย การศึกษา ทำให้ชาวชนบทจำนวนมากมีชีวิตความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์จะให้ พสกนิกรของพระองค์มีอาชีพที่สุจริต มีรายได้ที่พอควรแก่อัตภาพ มีชีวิต ความเป็นอยู่ที่เหมาะสม พระองค์จึงได้ทรงพระวิริยะอุตสาหะ และ ทรงทุ่มเทพระสติปัญญา รวมทั้งพระราชทรัพย์ เพื่อทรงหาวิธีปรับปรุง พัฒนาอาชีพของประชาชนอยู่ตลอดเวลา เป็นผลให้เกิดโครงการตาม พระราชดำริเพื่อพัฒนาอาชีพของประชาชนเป็นจำนวนมากมากกว่า 2,000 โครงการ

พระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ช่วยให้ชาติไทยสามารถดำรงรักษาเอกราช และ อธิปไตยได้อย่างมั่นคงมาจนทุกวันนี้ และได้ช่วยคุ้มครองให้ประชาชน ชาวไทยอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา ผ่านพ้นวิกฤติการณ์ต่าง ๆ มาได้ด้วยดี

การสนองพระมหากรุณาธิคุณ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ต่อประชาชนชาวไทยและประเทศไทย อย่างล้นพ้นหาที่สุดมิได้ และสิ่งใหญ่ไพศาลสุดที่จะพรรณาให้หมดสิ้นได้

พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คุจแผ่นดินที่กว้างใหญ่ไพศาล ทรงเป็นกำลังของแผ่นดินสมตามพระนามว่า "ภูมิพล" ทรงทำให้แผ่นดินมีความอุดมสมบูรณ์ ทรงรักษามันแผ่นดินไทยให้ดำรงอยู่ด้วยความสงบสุข ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงครองแผ่นดินโดยธรรม

พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คุจดวงตะวันที่ให้แสงสว่าง สัจจความมืด ที่ส่องแสงไปทุกหนทุกแห่งอย่างทั่วถึง ทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ เป็นบ่อเกิดของพลังและแรงงาน พระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์มากพันที่จะรำพัน มีความบริสุทธิ์คุจดวงตะวัน พระองค์ทรงเป็นที่เคารพอย่างสูงยิ่งของประชาชนชาวไทย ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งความรักและจิตใจของคนไทยทั้งชาติ

ตลอดระยะเวลา 50 ปี ที่ทรงครองราชย์ นับตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน 2489 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อประโยชน์และความสุขของประชาชน โดยมีเห็นแก่ความสุขส่วนพระองค์ ได้เสด็จเยี่ยมเยือนประชาชนในทุกจังหวัดของประเทศไทย แม้แต่ในถิ่นทุรกันดารที่ห่างไกลการคมนาคม และในท้องถิ่นที่มีอันตรายจากผู้ก่อการร้าย เพื่อทรงทราบความทุกข์สุข

และปัญหาของประชาชน และเพื่อทรงหาทางแก้ไขปัญหาความทุกข์ยาก
เดือดร้อนของประชาชน ทรงช่วยให้ประชาชนมีสัมมาชีพและรายได้ที่
เหมาะสม มีชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์มก-
ราชาพระราชาผู้ทรงอยู่ในธรรม โดยทรงยึดมั่นในทศพิธราชธรรม
อย่างเคร่งครัดตลอดมา เป็นการปฏิบัติตามพระราชปณิธาน ในพระ-
ปฐมบรมราชโองการ ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ 5
พฤษภาคม 2493 ที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์
สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" ทุกประการ

พระบารมีอันสูงส่งและพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ช่วยให้ประชาชนชาวไทยอยู่ด้วย
ความร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา ช่วยให้สังคมไทยมีความสงบเรียบร้อย
ไม่มีความเดือดร้อนวุ่นวายเหมือนในบางประเทศและช่วยให้ชาติไทย
ของเราผ่านพ้นวิกฤติการณ์ต่าง ๆ มาได้ด้วยดี สามารถดำรงรักษา
เอกราชและอธิปไตยไว้ได้อย่างมั่นคงมาจนทุกวันนี้

พวกเราชาวไทยทุกคนจึงควรสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่เสมอ ในปีกาญจนาภิเษกแห่งการ
เฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ของพระองค์ พวกเรา
คนไทยจึงควรจะร่วมกันสนองพระมหากรุณาธิคุณด้วยความกตัญญูกตเวทิตา

ประการแรกพวกเราคนไทยที่มีความจงรักภักดีควรตั้งจิต
อธิษฐานขออานภาพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ เช่น คุณพระศรีรัตนตรัย

พระสยามเทวาธิราช รวมทั้งพระบรมเดชานุภาพของสมเด็จพระบรมมหากษัตริยาธิราชเจ้าทุกพระองค์ ให้อภิบาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงพระเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย ทรงมีพระชนมายุยืนยืนนาน ทรงสถิตในไถสุร์ยราชสมบัติ เพื่อทรงเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้า และเป็นที่ยังอันร่มเย็นของพสกนิกรชาวไทยชั่วกาลนาน

พระธรรมราชานุวัตร (หลวงเตี้ย) ประธานกรรมการที่ปรึกษาวัดไทยลอนดอนเจดิสได้แนะนำพุทธศาสนิกชนชาวไทยว่า ทุกคืนก่อนจะนอน คนไทยที่เป็นชาวพุทธ ควรจะสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย จากนั้นควรจะต้องจิตอธิษฐานถวายพระพรชัยมงคลให้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเจริญ มีพระพลานามัยสมบูรณ์ มีพระชนมายุยืนนาน พลังจิตแห่งความจงรักภักดีและความปรารถนาดีของคนไทยทั้งชาติ จะเป็นพลังที่สำคัญที่จะคุ้มครองพระประมุขของชาติให้ทรงพระเจริญ เพื่อทรงเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าแก่พวกเราชาวไทยชั่วกาลนาน

ประการที่สอง พวกเราคนไทยที่มีความจงรักภักดีควร จะปฏิบัติตามรอยพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดย การปฏิบัติหน้าที่โดยธรรม เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ ตามพระบรมราชปณิธานในพระปฐมราชโองการที่ว่า "เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์และความสุข โดยมีทรงเห็นแก่ความสุขส่วนพระองค์ ได้เสด็จเยี่ยมเยือนราษฎรทั่วประเทศ แม้แต่ในถิ่นทุรกันดาร

และอันตราย เพื่อทรงทราบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชน และทรงวางแผนในการแก้ไขปัญหานั้นมีขั้นตอน เราจึงควรทำงานด้วยความเสียสละ เพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติ ศึกษาปัญหาอย่างถ่องแท้ แก้ไขปัญหาอย่างมีขั้นตอนและถูกต้อง หากเกิดความท้อแท้ใจเมื่อใดก็ควรจะนึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงงานหนักที่สุด เหนือที่สุดเพื่อราษฎร จะได้มีพลังใจและแรงบันดาลใจที่จะทำงานเพื่อสังคมและประเทศชาติด้วยความดีและเพื่อความดี ด้วยความเข้มแข็งเสียสละต่อไป

ประการที่สาม พวกเราคนไทยที่มีความจงรักภักดีควรส่งเสริมสนับสนุนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินทางใดทางหนึ่งเท่าที่สามารถจะทำได้ เช่น ช่วยกันปลูกป่า รักษาป่าไม้ รักษาการชนวนชาติ และสิ่งแวดล้อม ช่วยส่งเสริมการศึกษาอาชีพ การสวัสดิการสังคม การแพทย์และการสาธารณสุข เพื่อประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่ยากจนขาดแคลนคือขโอกาส เช่น เด็กยากจน คนพิการ เพื่อช่วยให้ผู้ยากจนคือขโอกาสมีการศึกษา มีอาชีพที่เหมาะสม มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง มีชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี

ประการสุดท้าย คนไทยที่มีความจงรักภักดีควรน้อมเกล้าฯ รับพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ มาประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเจริญแก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ โดยเฉพาะพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับคุณธรรม 4 ประการ ซึ่งตรงกับทรวาธรรม 4 ได้แก่ สัจจะ การรักษาความสัตย์ ทมะ การรู้จักข่มใจตนเอง ขันติ การอดทนอดกลั้น และจาคะ การเสียสละ

พระบรมราชาโหวาท ที่พวกเราคนไทยควรจะน้อมเกล้าฯ
รับมาประพฤติปฏิบัติเป็นประจำก็คือ "รู้-รัก-สามัคคี" รู้-คือการทำงาน
ด้วยความรู้และด้วยสติปัญญา ไม่ทำงานด้วยความไม่รู้คืออวิชา โดย
ปราศจากสติปัญญา-การไตร่ตรองให้รอบคอบถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้น
รัก-คือฉันทะ มีความรักในงานที่ทำ มีความรักในเพื่อนมนุษย์ และ
เพื่อนร่วมงานมีความรักประเทศชาติยิ่งกว่ารักตัวเอง และพรรคพวก
ของตัวเอง และสามัคคี-คือมีความร่วมมือร่วมใจกันด้วยความจริงใจและ
บริสุทธิ์ใจต่อกัน ไม่อิจฉาริษยาทำลายกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชาโหวา
เกี่ยวกับความสามัคคี ในมหามงคสมัยเสด็จวิญพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ
ในวันที่ 5 ธันวาคม 2530 มีข้อความดังนี้

"ความสามัคคีนี้ เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งหมู่ชน
ผู้อยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมี ต้องถนอมรักษา และต้องนำมาใช้อยู่เสมอ
เสมอ เนื่องด้วยสรรพกิจการงานที่เป็นส่วนรวมทุกด้านทุกระดับ ต้อง
อาศัยบุคคลหลายฝ่ายร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ถ้าแต่ละฝ่ายเข้ามาร่วม
งานกันด้วยความตั้งใจดี ด้วยความรู้ความสามารถ ด้วยความฉลาด
มีเหตุผล และด้วยความคิดที่สร้างสรรค์ งานก็จะสำเร็จผลสมบูรณ์
งดงาม ตามประสงค์ทุกอย่าง

ดังนั้น จึงใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ ทั้งที่มี
ตำแหน่งหน้าที่ในราชการและมิใช่ราชการทุกคน ตลอดจนประชาชน
ชาวไทยทั่วหน้า ได้พิจารณาศึกษาให้ทราบความหมายและคุณค่าของ

ความสามัคคีอย่างถ่องแท้ และตั้งความคิฉจิตใจให้แน่วแน่หนักแน่น
ที่จะร่วมกันบำเพ็ญกรณียกิจของตนให้ประสานและเกื้อกูลส่งเสริมกัน
อย่างสอดคล้องด้วยศรัทธา ความศรัทธา แน่ใจซื่อ และจริงใจ เพื่อให้ผล
สำเร็จทั้งหลายที่แต่ละฝ่ายแต่ละคนกระทำ ประมวลกันเป็นความ
เจริญมั่นคง ความวัฒนาผาสุกและความรุ่งเรืองไพบูรณ์ของประเทศ
ชาติไทยของเรา"

.....

บ. 4209

DS
586
ภ671ส
2539

สมพร เทพสิทธิ์ธา.
พระมหากษัตริย์คุณดุจแผ่นดินและ
ดวงตะวัน .

